

Tijding 1996 - 3

Kroniek van de heemkundekring

Het Zuidkwartier

Het Zuidkwartier betreft het gebied
ten zuiden van Bergen op Zoom,
omvattende de plaatsen Hoogerheide,
Huijbergen, Ossendrecht, Putte en
Woensdrecht.

Tijding 1996 - 3

*Uitgave van de
heemkundekring
Het Zuidkwartier*

19e jaargang

dec. 1996

VAN DE REDACTIE

Voor u, gewaardeerde lezer, weer een gewone Tijding, de laatste van 1996. Na de grondige studie over de "Peekoffie uit Ossendrecht, door P.J. van den Bussche en het gevoelige "Voor allemaal een stukske" door A.J. van Veldhoven, waarmee beide heren de heemkundeliefhebbers een groot plezier hebben gedaan, is weer voorzichtig de draad opgepakt.

Wij hopen dat de inhoud u zal boeien en wensen u veel leesgenot met:

"TIJDING 1996-3"

Inhoudsopgave	Blz.
Een "Bieboer" aan het woord, door D. Adriaansen	3
Het vlechten van biezen in Putte, door A.A.M. van de Berg-Buys.	8
Bierbrouwerij "De Kroon" op de Nederheide, door D. Adriaansen, P. de Ridder en A. Kools.	14
Ons Hoefken onder Ossendrecht, door E. Jansen.	25
Welke voorwerpen worden hier getoond? E. Jansen - A. van Veldhoven.	38
Woensdrecht rond 1844, in sociaal-economisch opzicht, door P. Sloven.	40
De Spaanse griep, door D. Adriaansen, P. de Ridder en A. Kools.	42
Genealogische Kroniek, door M. Moors.	46
Doelstellingen van de heemkundekring "Het Zuidkwartier.	52
Samenstelling bestuur.	53
Informatie werkgroepen.	54
Informatie voor de lezer.	55

OPROEP!

Beste lezers, voor de Tijdingen in 1997 hopen we dat meerdere leden ons willen helpen om eens een Heemkundig onderwerp uit te zoeken en te beschrijven. Ook zijn uw suggesties voor een artikel of studie ten allen tijde welkom.

Wanneer u (en dat hopen wij) ambitie heeft om deel te nemen of eerst kennis wil maken met de werkgroep Tijding, laat het dan weten aan onze secretaris, dhr. Jos Halters.

EEN " BIEBOER" AAN HET WOORD

Toen ik een goeie veertiger was, werd mijn drang naar de buitenwereld weer groter. Van huis uit boerend, tuinierend en met hart voor dieren kreeg ik de kriebels tot het wederopnemen van zaai- en bouwplan.

Een in verre staat van verwaarlozing zijnd stukje grond noodde mij tot ingrijpen.

Zoals echter wel meer gebeurt, hebben enthousiaste opwallingen van dien aard in de praktijk niet altijd het gewenste resultaat.

Wat denk je wel, zo'n lapje grond in "vogelwei" zoals dat heet, in tientallen jaren verwilderd, vol onkruiden, veel wegwijnende fruitbomen. Verkankerd of weggrottend. Dit alles vereiste een rigoreuze aanpak. Maar, je bent jong en je wilt wat!

Goede hulp kwam opdagen en op geen uurtje ziende kregen we het voor mekaar. Toen de troep geruimd was, werd een zware frees ingezet en deze woelde de hele aardkorst zowat ten onderste boven.

Karrevrachten met steenpuin, beenderen en ook metalen werden verzameld en afgevoerd.

Gelukkelijk heb je dan tenminste nog wat familie, die hier wat tijd en vervoer in wil steken. Anders zou het ondoenlijk zijn. En och, in die tijd was het nog geen probleem om het spul, wat het ook was, te dumpen. Trouwens, stenen en benen zijn toch milieu-vriendelijk en ijzer roest wel weg....

Waar kwamen toch al die beenderen vandaan?

Niet van een prehistorisch kerkhof! Wel, het waren delen van skeletten van hier geslachte paarden en koeien uit de oorlog, hetzij door noodslachting of van frauduleus omgebrachte dieren. De afvalprodukten moesten geruisloos verdwijnen.

Maar, waar ik eigenlijk naar toe wil, is het houden van bijen. En hiervoor heb je ruimte nodig. En die was aanwezig.

De aanleiding tot het houden van deze diertjes was tweërlei: mijn vader had vroeger ook bijen en ik assisteerde hem vaak hierbij. Ten tweede, ik had dat hele stuk grond met fruitbomen aangeplant en die hadden bestuiving nodig.

Zodoende waren de voornaamste ingrediënten voor het houden van bijen aanwezig: ruimte, ambitie en een mannetje dat me op weg hielp: Jan Vermeulen zaliger. Ja, als deze man twee maanden langer geleefd zou hebben, was hij vijftig jaar secretaris-penningmeester van de vereniging geweest.

Zodoende, Jan was mijn gangmaker en bezorgde mij m'n eerste volkje.

Ik zat vaak in tijdnood, niet alleen voor dat ene kastje, maar ik had nog meer buiten de aandacht voor vrouw en kinderen: een volle week in een horeca-etablisement slokt veel tijd op.....

Goed, met de jaren kwam alles op zijn pootjes terecht. Met nog een aanpalend stukje grond met stalling en berging kon ik gaan uitbreiden. En dat gebeurde gestaag. De bijen vermenigvuldigden zich soms met tienduizenden gelijk. Voor de leek respectabele aantallen, maar voor een imker is iedere zwerm of kunstzwerm telkenmale 10.000 van deze diertjes. Dat is heel wat zult u zeggen, maar in een goed bijenvolk zitten er in het zomerseizoen zo'n vijftig à zestig duizend. In één kast wel te verstaan!

Een stukje biologie over deze insecten zal u wellicht interesseren.

Een kastvolk bevat dus genoemd aantal "werkbijen". Er is één "koningin" aanwezig en enkele honderden "darren" (mannetjesbijen).

Alleen de koningin of "moer" legt eitjes, waaruit werksters of darren geboren worden. Na een winterpauze van enkele maanden begint ze weer aan haar enige taak: het leggen van eitjes. In het topseizoen, in de maanden mei, juni en juli, kan dit oplopen tot tweeduizend eitjes per etmaal.

Wonderlijk! Want dit is méér dan haar eigen lichaamsgewicht. Een "hofhouding" van werksters dient haar constant volwaardig voedsel toe, waardoor de legcapaciteit continu blijft.

Darren zijn er uitsluitend om een jong koninginnetje te bevruchten. En dar, die het geluk heeft om als bruidegom te fungeren, moet dat helaas wel met de dood bekopen. De natuur is wonderlijk, maar wreed. Jazeker, want alle darren worden in de nazomer door de werkbijen afgeslacht, omdat de bevruchtingstijd voorbij is en dus hun werk erop zit.

Men zal zich afvragen, wat doen al die tienduizenden werksters zoal?

Wel, iedere bij heeft een taak. Direct vanaf de geboorte tot en met de zesde week van hun leven, hebben ze afwisselend werk. Eerst cellen poetsen, dan larfjes verzorgen, aangebracht voedsel opslaan, in de derde week zelf nectar, stuifmeel, water en propolis verzamelen.

Wilt u meer weten over bijen, raadpleeg dan een imker en u zult versteld staan wat er allemaal omgaat. Er zijn legio boeken geschreven over de bijen. Er worden cursussen gegeven, films gemaakt, lezingen en bijenmarkten gehouden. Een heel scala over bijen.

Natuurlijk werd ik lid van de Bijenhoudersvereniging "St. Ambrosius" te Ossendrecht.

Na enkele jaren werd ik gekozen in het bestuur en gelijk tot secretaris-penningmeester benoemd. Dat leidde tot actievoeren en...meer bijen houden.

Al gauw startten we met een beginnerscursus bijenhouden, met 24 deelnemers.

De groep werd in tweeën gesplitst en op een enkele uitvaller na kwamen ze allen in het bezit van een getuigschrift. De club werd er groter mee en beter van.

Denk niet dat alles pijnloos verliep, nee die bijen deelden wel eens prikjes uit en eentje moest zelfs door de dokter een bij uit zijn oor laten verwijderen. Op den duur word je immuun voor het bijengif.

Prachtig en inspirerend is het hele bijengebeuren, ook ontspannend zijn de imkerbijeenkomsten en teeravonden.

De club groeide. De stuurloze afdeling van de Woensdrechtse bijenhouders verzocht om aansluiting bij ons. Jazeker! Hoe meer zielen hoe meer vreugd. We stevenden af op 50 leden, een mooi bestand. Door toetreding van imkers uit omliggende plaatsen zou dit aantal nog oplopen tot boven de 60. De club groeide dus gestaag.

Het gevolg was nog meer cursussen over bijenteelt, voor beginners, gevorderden, korfvlechten, plantkunde, ziektenbestrijding, enz..

Ook kwam het reizen met bijen in de kijker. Gingen enkelen onzer leden met hun bijen naar het fruit, dit zou op grotere schaal georganiseerd worden. Zo kwam ook de Flevopolder door een groepsreis onder de aandacht. En ook andere drachtgebieden kwamen binnen bereik. Dit alles groeide naar een behoorlijk hoogtepunt.

De bijen bij het koolzaadveld in de Flevopolder.....
en wederom thuis bij Dick Adriaansen te Ossendrecht.

En dit was nog niet alles; we zochten en vonden een lapje grond dat belangeloos door de familie van den Brink in bruikleen werd afgestaan om er een gemeenschappelijke bijenhal op te plaatsen. Met een plantentuin ervoor.

Met volle medewerking van de gemeente Ossendrecht mocht er gebouwd worden. Het bouwen werd ter hand genomen door een groep uit eigen ledenbestand. Kosten wel, maar moeiten werden niet gespaard en ziedaar, een prachtig geheel was het resultaat.

Laat nu de kleinen maar komen. En.....ze kwamen, per schoolklas. Niet alle bijen uit de hal vonden deze bezoeken leuk, incidenteel werden steekjes uitgedeeld. Dit gaf toch enige bezorgdheid en er werd besloten dat er een apart lokaaltje moest komen, waar bezoekers, klein of groot, ongedeerd en ongestoord konden worden ontvangen.

En ook dit clublokaal kwam er, het zgn instructielokaal. Vooraf kregen de schoolkinderen een biologieles in de klas, om daarna gast te zijn in ons instructielokaal. Dan werden er legio vragen afgevuurd, altijd een zeer aandachtig publiek. En dat is nog steeds zo. Als je ze daarna huiswaarts ziet gaan, verrijkt met een boeiend verhaal, een honingbonbon in de mond en folders en stickers op zak, dan zou je er donder op zeggen, daar groeit een stel imkers uit!

Het clublokaal en de bijenhal hebben de vereniging geen windeieren gelegd. Eigenlijk vraagt het geheel méér gebruik en onderhoud.

Dat de bijenvereniging in 1928 is opgericht en alleen in de oorlogsjaren een sluimerend bestaan had, heeft tot gevolg dat inmiddels het 40 jarig bestaan stijlvol is gevierd, in aanwezigheid van meerdere oprichters.

Het Gouden Feest is herdacht met een mooie tweedaagse happening in de aula van de L.T.S. in Ossendrecht, gevolgd door een jubileumvergadering met vele prominenten, een koninklijke onderscheiding, diverse bondsspellen, diploma's, enz..

De opbrengst van een grandioze verloting, alsook waardevolle giften van gemeenten, Rabobanken, weldoeners en donateurs dekten praktisch alle onkosten, welke voor deze vieringen gemaakt waren.

Het 60 jarig bestaan der vereniging werd ook op een heel originele wijze herdacht. Met twee volle bussen zijn we een dagje naar Antwerpen gegaan; Haven- en stadsrit, stevige maaltijd, met als slot een theaterbezoek.

Beste lezer, zoals u ziet is bijhouden méér dan alleen maar honing oogsten. Het is een boeiende, aangename en afwisselende bezigheid.

Wat is er met mijn eigen bijtjes gebeurd en hoe ging het verder? Wel, de eerste 4 à 5 jaren waren niet zo denderend. Maar eenmaal de vinger erachter en dankzij de medewerking van een ras-imker, Sjaak Musters, ben ik zeker wel tot de middenmoot van de imkers gaan behoren.

Als je aan veertig bijenvolken komt, heb je niet altijd voldoende nachtrust; 's avonds laat, of 's ochtends vroeg voor dag en dauw op om een vrachtje weg te brengen c.q. op te halen. En dat gaat met zijn tweeën perfect. Reden waarom Sjaak en ik een steeds beter team werden voor wat betreft het aantal volken. Met mijn voegere werk had dit allemaal niet gekund, maar als ambtenaar heb je wat meer ruimte. En van een leuke hobby kun je maar niet genoeg krijgen.

Dan was er nog mijn functie, u weet het, secretaris-penningmeester van de vereniging. Dat hield in dat je altijd aanwezig moest zijn bij de vergaderingen en besprekingen, berichtgeving over allerhande activiteiten, suiker bestellen en afrekenen, Flevo, fruit, contributies, teer-avonden, subsidies, donateurs, enz..

Ook het ledenbestand bijhouden, contacten met het hoofdbestuur, instanties en ga zo maar door. En met het geld moest het ook kloppen.

Ik heb twintig jaar het secretariaat onder mijn hoede gehad en zo'n vijftien jaar de financiën. Getuige de mooie afscheidsceremonie is het tot ieders tevredenheid geweest....

Ik hoop dat mijn opvolgers op hun manier de vereniging mede in stand mogen houden en waar nodig verbeteren.

Begonnen met één bijenvolk, gegroeid tot een toppunt van veertig, thans heb ik er nog een twaalfstal over, produktievolken, die ik nog wat jaartjes hoop te kunnen behouden.

Moge onze bijenhoudersvereniging een levendige toekomst tegemoet gaan, met een voortvarend bestuur en een flink aantal actieve leden.

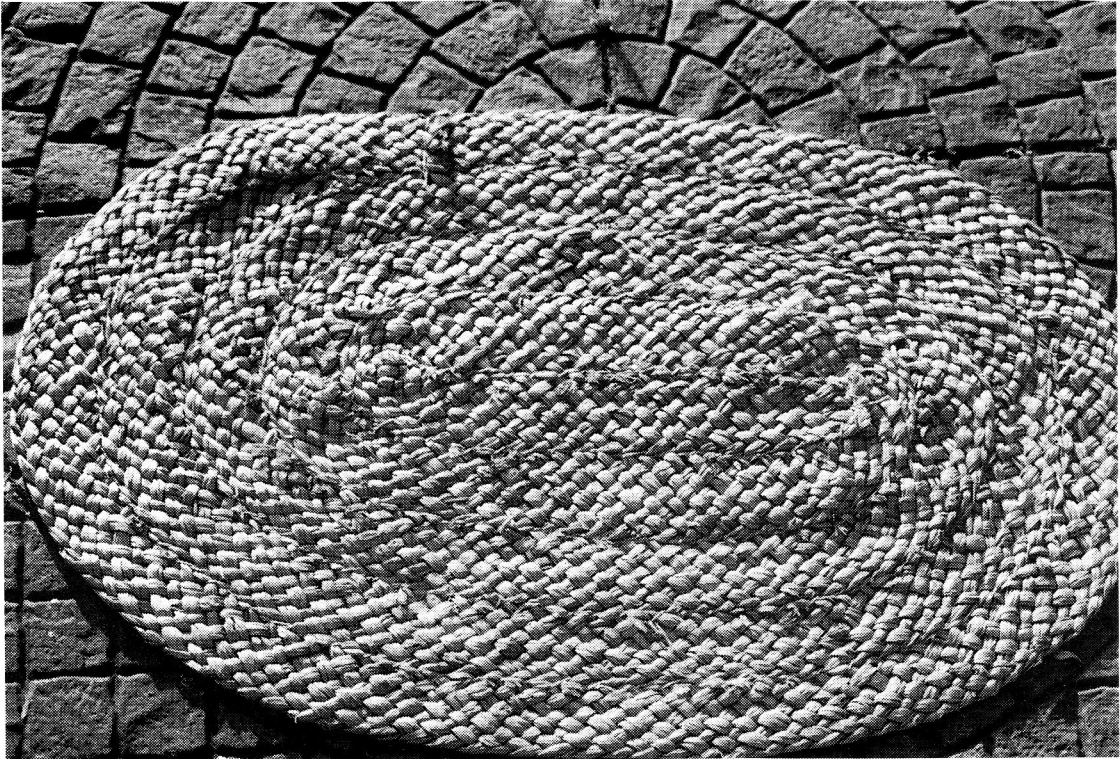
Succes!!!

Ossendrecht, december 1996

Dick Adriaansen.

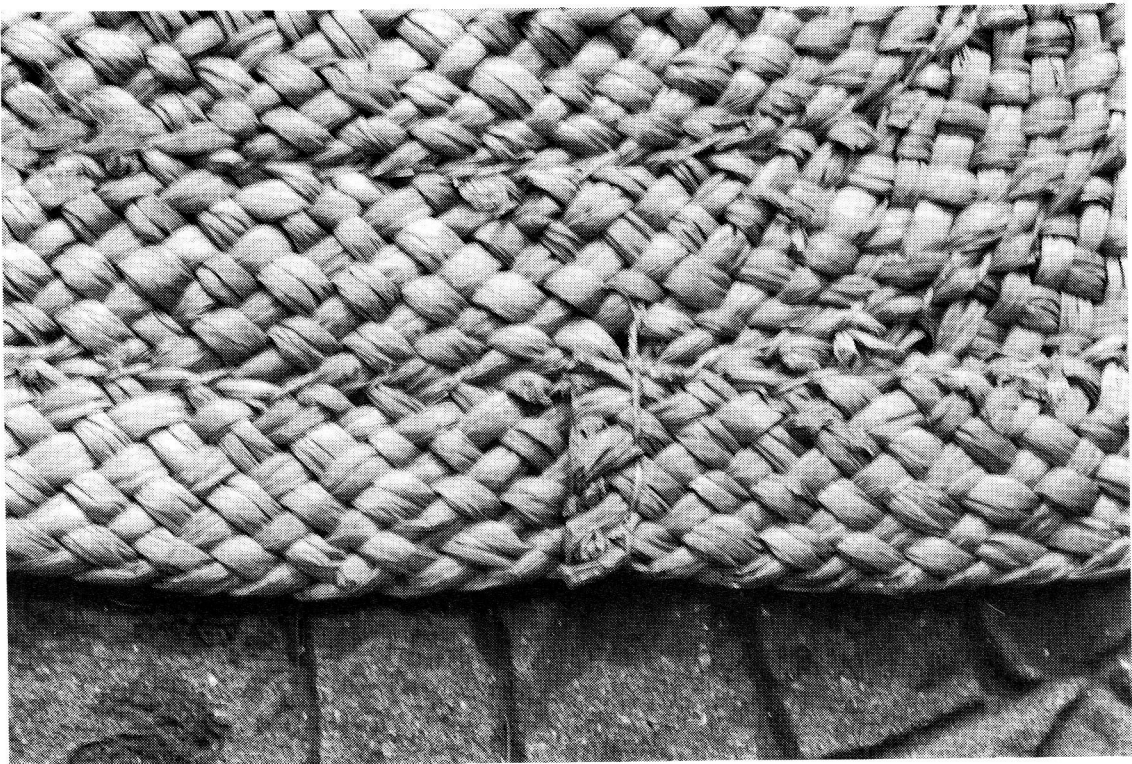

De vader van de "bieboer"

Een matje gemaakt van een streng, bestaande uit negen einden

Met zo'n voorbeeld misschien het proberen waard voor onze werkgroep.....?

HET VLECHTEN VAN BIEZEN TOT STRENGEN EN MATTEN IN PUTTE

In de vorige eeuw en begin deze eeuw was er in Putte veel armoede.

Veel mensen hadden weinig of geen werk en daarom trokken de mannen naar elders om werk te zoeken. Het ging zelfs zover dat men soms maar een of twee maal per jaar thuis kwam. Vrouwen en kinderen konden niet altijd mee en bleven in Putte achter en deze werkten dan in het huis, de tuin en op het veld om de kost voor zichzelf en hun kinderen te kunnen verdienen, totdat hun mannen weer thuis kwamen met hopelijk wat geld.

Omstreeks 1800 deed het mattenvlechten zijn intrede.

Een zekere Johannes van Alten kwam met zijn vrouw Antonia Koemakers, vanuit Loon op Zand, bij Kaatsheuvel, naar Putte, om de mensen hier te leren matten vlechten.

Een zoon van Johannes, Johannes jr., geboren te Putte op 25 februari 1819, kreeg later de bijnaam Jan Mat, waarover later een liedje werd gemaakt.

In de jaren 1920-1945 vlocht men voor zowel Nederlandse als Belgische handelaren.

In België had je o.a. A. Mertens, bakker Jacobs, naast de Belgische kerk, Marijn de Jong en ook Jan Cuypers, bijgenaamd Jan van den Ede of Jan Mat.

Deze laatste was vanuit Deventer in de eerste wereldoorlog geleverd als Marechaussee in de grensstreek. Hij trouwde met een dochter van Van den Ede, Mathilde Braakmans genaamd.

Maar zijn jonge vrouw kon niet in Nederland wennen en het jonge paar ging terug in België wonen. Door deze verhuizing moest Jan Cuypers echter wel ontslag nemen uit de Nederlandse militaire dienst. Hij ging daarom toen in de zaak van zijn schoonvader werken, die handelaar was in biezen matten, een café en een winkel bezat. Hier begon Jan Cuypers met het knopen van tapijten, waar ook Nederlandse meisjes hun bijdrage in leverden om wat bij te verdienen.

Er zaten 2 meisjes te knopen en een derde moest de draadjes sorteren en afknippen. Tijdens het knopen riep Jan de kleur van de draadjes, welke hij nodig had, en dan moest het desbetreffende meisje hem die zo snel mogelijk bezorgen. Of dit lang heeft geduurd wist men mij niet te vertellen.

De handelaren in Nederlands Putte waren o.a. koster Wouters, Leijs en de fam. Broekhuizen. Deze handelaren hadden allemaal een nevenbedrijf; ze waren bakker/kruidenier, hadden soms nog een café, of deden in huishoudelijke artikelen.

Zo konden de mensen hun brood en andere dagelijkse boodschappen halen, en er werd afgerekend wanneer men het vlechtwerk inleverde.

Waren deze verdiensten niet toereikend, dan werd de rest betaald wanneer de mannen terug kwamen. Er werd dus met gesloten beurzen betaald.

Hoe het vlechten in zijn werk ging vertelde mij de heer Machielsen; hij was zelf handelaar in biezen.

Men bestelde de biezen in Genemuiden, waar ze in de omgeving werden gesneden, gebundeld en gedroogd. Hierna werden ze met de trein naar Woensdrecht vervoerd. Op het station van Woensdrecht wachtten dan reeds de wagens, bespannen met paarden, (later vrachtwagens) die al heel vroeg in Putte waren vertrokken.

Dan werden de biezen, die ongeveer 2 meter lang waren, gelost, op de wagens geladen en naar Putte vervoerd. Onderweg loste men bij de mensen, die voor deze handelaren vlochten, de benodigde biezen. De overgebleven biezen werden in de schuur in Putte opgeslagen en daar konden de mensen deze later, als ze tekort kwamen, nog bijhalen.

Als de mensen de bussels biezen hadden opgeruimd, begon het voorbereidend werk. Men maakte de bussels los en de biezen werden weer natgemaakt. Dat deed men door de biezen op de mesthoop te leggen, of in teilen met water te zetten om ze terug soepel te maken. Deed men dat niet, dan zouden ze tijdens het vlechten kunnen breken.

De dunne biezen waren al snel soepel, maar de dikke biezen waren soms zo stug dat ze soepel getrapt moesten worden, wat ook wel door de kinderen gedaan werd. Hierna kon het vlechten beginnen.

De einden werden met een touwtje bij elkaar gebonden en vastgemaakt aan een spijker in de deurpost of aan de knop van de deur en men begon te vlechten met 3, 7 of 9 einden, al naar gelang men hierin bedreven was.

De gewone drie-ender noemde men dunne pees, en werd al gauw door de kinderen gemaakt. Men had ook dikke pees; deze was zwaarder en stugger en werd door vrouwen gevlochten.

Niet iedereen kon met negen enden vlechten. Het vroeg enige ervaring om mooi egaal te vlechten, d.w.z. stroken, die overal even dik en 6 cm breed waren, waarvan dan matten en lopers werden gemaakt.

De mensen liepen al vlechtende achteruit en maakten zo hun lengtes, want een streng moest 40 meter lang zijn, en een negen-ender 25 meter.

Waren ze eenmaal op lengte, dan werden ze op een opdonder (2 palen met planken) gedraaid en vastgeknoopt om ze te laten drogen en ze later te vervoeren naar de handelaar.

Dat dit werk niet het schoonste was kan men zich wel voorstellen, want de laatste dunne eindjes van zo'n bies werd afgebroken en weggegooid, omdat het geheel mooi egaal moest zijn. Alles lag vol met biezen en troep.

In de zomer ging het nog wel, want dan werkte men buiten, maar in de winter moest dit alles binnen gebeuren. De meeste mensen hadden maar een heel klein keukentje en één kamer met bedsteën. Alles moest dus voor het avondeten en slapen gaan opgeruimd worden.

Wanneer de strengen weer waren teruggebracht naar de handelaar, werden ze verder gedroogd boven de oven, vandaar dat deze handelaren meestal ook bakker waren. In de zomer werden ze aan de gevel van het huis opgehangen.

De negen-enders werden na het drogen aan elkaar genaaid en tot matten en lopers gemaakt.

Winkel/handel in biezen, vlechtsel en matten in Belgisch Putte

Voorraad biezen ter hoogte van de oude smederij van Jansen

Men naaide 15 stroken van 6 cm breed aan elkaar en kreeg zodoende een looper van 90 cm breed en 25 meter lang. Voor een mat naaide men de stroken in het rond of vierkant aan elkaar. Dit werd meestal door mannen gedaan omdat het zo'n zwaar werk was. Hiervoor had men een soort leren handschoen zonder vingers gemaakt. In de handpalm zat een metalen plaatje als een soort vingerhoed om de kromme naald gemakkelijker door de biezen te kunnen drukken.

Waren de matten eenmaal klaar en ingepakt, dan werden ze verkocht aan de groothandelaar, die ze vervolgens over de diverse winkels verspreidde. De strengen en lopers werden naar de haven van Antwerpen vervoerd om vervolgens naar Engeland uitgevoerd te worden. De heer Machielsen wist nog dat de lopers werden gebruikt in de kerken, en de dunne en dikke pees werden gebruikt als isolatiemateriaal.

Dat de mensen van het vlechten niet rijk konden worden blijkt wel uit het feit, dat men voor 40 meter dikke pees-streng 9 cent kreeg.

Er waren ook mensen die zelf biezen gingen trekken op de heide langs de vennen. Men vlocht deze dan in dikke pees en naaide daar matjes van, welke men dan zelf langs de deuren ging verkopen om zo wat extra inkomsten te verkrijgen. Deze matten noemde men stekmatten.

Het vlechten van biezen is in de oorlog opgehouden. Men mocht niet vrij meer de grens over, en de afzet naar Engeland stagneerde helemaal.

Na de oorlog was er weinig animo meer om te vlechten. Er waren nog maar enkele mensen die vlochten, want er werd meer geld verdiend met de wederopbouw en in de havens van Antwerpen. Zo is dus deze huisvlijt helemaal uit Putte verdwenen.

Als de mensen stonden te vlechten zongen ze het oude liedje van Jan Mat, Jan van Alten genaamd, de eerste die in Putte begon met biezen vlechten.

Putte, december 1996.

A.A.M. van de Berg-Buijs.

HET LIEDJE VAN JAN MAT

Het was over honderd jaren,
Dat hier Jan Mat verscheen,
Hij liet Kaatsheuvel varen
en kwam naar Putte heen.

Jan Mat, gij zijt verrezen,
Uw roem zal nooit vergaan
En zolang als Put zal leven,
Zal steeds Uw naam bestaan.

Hij kwam ons 't vlechten leren
en bracht ons zoveel nut.
Wij zullen hem vereren
Hij is de man van Put.

Wij zullen op hem roemen,
Wij zullen er groot op gaan
Geen Jordaens kan men noemen,
noch in zijn schaduw staan.
Men mag Jordaens vrij geven
Een marmel monument.
Jan Mat is weer verrezen
En is met roem content.

U brengen wij onze hulde,
U, beste maat Jan Mat,
Gij zijt 't die Put vervulde
met enen rijke schat

En vlug als vingeren moede
In 't vlechten niet willen mee,
Dan drinken wij een goede,
Een sterke tas caffee.

Als d'anderen werken buiten,
Van regenbuien nat,
Dan zingen wij of fluiten
Het liedje van Jan Mat.

Dit is waarschijnlijk de enige foto van bierbrouwerij "De Kroon". Gedeeltelijk zichtbaar, links: het woonhuis van de fam. De Jong. Rechts: het gedeelte met de schoorsteen van de brouwerij. In het midden: Tiest de Jong als pater Malachias, neomist. Links van hem Charles de Jong en rechts zijn moeder Rosalie van den Eijnden en vader Louis de Jong. Tiest de Jong is geboren te Woensdrecht op 14 september 1913 en overleden op 17 januari 1996 te Tilburg.

BIERBROUWERIJ "DE KROON" OP DE NEDERHEIDE

Door de eeuwen heen is BIER een volksdrank bij uitstek geweest. Ouderen onder ons horen de meester op school nog vertellen, dat de Batavieren de schedels van hun gedode vijanden gebruikten om er bier uit te drinken. Zulke lugubere verhalen vergeet je niet zo maar. Toch was het niet zo verwonderlijk, want de soldaten uit die tijd hadden waarschijnlijk geen kroesje, laat staan een bierglas in hun ransel. Och, en met de hygiëne namen zij het niet zo nauw.

Bier is een product dat wordt gebrouwen uit gerst, tarwe en diverse andere ingrediënten. Geleerden, echte bierfanaten natuurlijk, hebben uitgezocht, dat zo'n 33000 jaar geleden al "bier" gemaakt werd. En dat was nog wel in het Midden-Oosten. Geen wonder, dat de Arabieren tegenwoordig geen bier meer schijnen te lusten. Ze drinken het niet en mogen het zelfs niet gebruiken.

Een prachtig boek, de "Beer Hunter" van Michael Jackson, bevat een schat aan informatie over het praktisch complete scala van de Belgische bieren. Lees dit boekwerk en drink een glas van ieder in het boek beschreven type bier. De smaak en kwaliteit zullen tot diep in uw ziel door- dringen.

Wat was er nu eigenlijk het eerst: het brood of het bier? Wel, zoals ge waarschijnlijk wel weet, is één glas bier gelijk aan de voedingswaarde van zeven boterhammen. Monniken in de strenge kloosters van vroeger, mochten tijdens de vastentijd kiezen tussen brood of bier...!

De legendarische bierkoning Cambrinus was wel zeker een Belg! De naam was afgeleid van Jan Primus, oftewel: Hertog Jan I van Brabant.

Daar de meeste bierbrouwerijen aanvankelijk in kloosters en abdijen te vinden waren, had men voor deze kloosterlijke bedrijven een schutspatroom aangesteld. Zijn naam was de heilige Arnoldus. Volgens de legende waren er twee Sint Arnoldussen (ook Arnulfussen genoemd). De ene leefde rond 600 na Christus in Noord-Frankrijk. Bij zijn heiligverklaring kregen uiteraard ook zijn relikwieën een plaats voor verering toegewezen. In een officiële processie werden zij er naartoe gedragen. Maar het was ver en lang en dorstig weer. En zo gebeurde het dat de kruiken van de pelgrims al gauw leeg waren. Toen geschiedde het wonder: de kruiken vulden zich tot de teut toe met fris bier...!

De andere Sint Arnoldus leefde van 1044-1087 in België... Waar anders?! Hij was van adel en voorbestemd om ridder te worden. Maar hij verkoos het priesterschap en werd abt in een klooster in Soissons. Later werd hij bisschop. En 34 jaar na zijn dood werd ook hij heiligverklaard. Deze heilige veranderde zelfs vuil water in bier en hiermee genas hij de zieken...!

Het brouwen van het bier had over het algemeen overal veel overeenkomst, maar de smaak en de verfijning kwamen met verschillende technieken tot stand. Iedere brouwerij had daar toch zijn geheimen voor. Een Belgische professor, Jean De Clerck, heeft in de wereld van het brouwen veel verfijning tot stand gebracht.

In de 17e eeuw waren de Hollanders enorme bierdrinkers: per jaar spoelde men zo'n 200 á 300 liter bier door het keelgat. Men dronk bier vooral bij feestelijke gelegenheden. En men feestte vaak. Ook het zogenaamde pannebier, ook nu nog bekend, vloeide rijkelijk.

Met het "pasglasspel" ging het erom in één teug de grootste hoeveelheid bier naar binnen te laten stromen. Ontaarde dronkenschap was het gevolg.

De schepen van de V.O.C. hadden doorgaans een grote voorraad bier aan boord. Maar liefst om ende nabij 78 liter per bemanningslid. Als extra versnapering werd daar nog een "oorlam" aan toegevoegd. De officieren dronken naast bier ook wijn.

Ik weet nog, dat jonge moeders uit de buurt, ter opvoering van hun "moedermelkproductie", bruin bier kwamen halen in ons café. Naast deze "natuurvoeding" werd de baby ook nog "oude bruine" met suiker toegediend.

Wat zijn de voornaamste grondstoffen voor het brouwen van bier?

Water: zéér belangrijk, maar het moet wel uit een goede bron komen!

Gerst: weinig geschikt om er brood van te bakken, maar voor het "vloeibaar brood", bier dus, uitermate geschikt, mits van goede kwaliteit! Selecties van twee- of zes-rijige gerstsoorten geven een dikke korrel en leveren de brouwgerst bij uitstek op.

Mout is een product van gerst in water gedrenkt gedurende ongeveer 10 dagen, het kiemt dan en wordt opnieuw gedroogd. Het eindproduct heet: gerstemout of kortweg: mout.

Hop: de deftige naam van dit gewas is: *Humulus Lupulus*. Deze plantensoort is verwant aan hennep (*Cannabis*). Medewerkers van brouwerijen waren vaak verslaafd aan drugs door het kauwen van hop! Hop is, in het algemeen, de smaakmaker van het bier.

Bepaalde hopvariëteiten bepalen de soort van het bier, dat ermee wordt behandeld.

De kleur van het bier.

Mout wordt gedroogd: het eesten. Door een zachte eesting verkrijgt men lichtkleurige bieren. Al naar gelang de mout als het ware geroosterd wordt, geeft dit een donkere tot zeer donkere kleur, de donkere bieren dus.

Brouwerij "De Kroon".

Nu we alle ingrediënten van het bier kennen, kan het brouwproces beginnen. Dat dacht ook Anthonij de Jong uit Woensdrecht, wonende op de Nederheide. Anthonij was geboren op 23 mei 1814. Op 27 april 1838 was hij in het huwelijk getreden met ene jonge dochter, die ook de achternaam de Jong droeg. Hij zou overlijden, 54 jaar oud, op 22 oktober 1868.

Maar de ambtelijke molen draaide toendertijd al niet veel vlugger dan tegenwoordig. Er kwam veel papier aan te pas voor alles rond was. Als voorbeeld enige paperassen van anderhalve eeuw geleden naar aanleiding van een verzoek tot oprichting ener bierbrouwerij, c.q. ros-moutmolen gedaan door Anthonij de Jong, landbouwer te Woensdrecht en wonende op de Nederheide:

No. 1517
No. 32/93
Bijlagen 1

Breda, den 25 January 1847

Onderwerp:
Oprigting eener
bierbrouwerij.

Bij nevensgaand adres wordt door Anthonij de Jong, landbouwer onder Uwe Gemeente, vergunning gevraagd tot het oprigten eener bierbrouwerij met eenen ros-moutmolen.

Ik heb de eer UED. Te verzoeken daaromtrent het verwachte onderzoek de commodo et incommodo te bewerkstelligen en mij met overlegging van een geautoriseerd afschrift van het daarvan gemaakte proces verbaal en onder retour van het adres deswege te dienen van berigt en consideratiën, zullende het lokaal of terrein voor bedoelde oprigting bestaan bij het proces verbaal behooren te worden omschreven zoo als hetzelfde Kadastraal bekend staat.

De Commissaris in het
4e District der Provincie
Noord-Brabant

Aan
het Plaatselijk Bestuur
der Gemeente
Woensdrecht

Publicatie te Woensdrecht gedaan 4 April 1847.

No. 1513.

In het jaar 1800, zeven en veertig, den Een en twintigsten der maand April, des voormiddags om tien uren; te Raadhuize der Gemeente van Woensdrecht; zijn door ons, Burgemeester en Assissonen derzelve Gemeente, na voorafgaande publicatie, de dato derden dezer maand April, behoorlijk afgekondigd, en aangeplakt, tegen heden belegde informatiën de commodo et incommodo, op een adres van Anthonij de Jong, van beroep landbouwer, wonende binnen deze Gemeente, Wijk A, nummer twee en zeventig, Kadastraal bekend Sectie G no. 311, (Neerheide), houdende verzoek, om vergunning, te mogen ontvangen, tot het oprigten eener Bierbrouwerij, met eenen Rosmoutmolen. (:Deze laatste voor eigen gebruik:) aan zijne bovengemelde woning, Kadastraal bekend Sectie G no. 311, groot een Roede, negen en negentig allon, binnen deze Gemeente; en naar welke belegde informatiën, zoo wel bij de bovengemelde publicatie, als bij particuliere aanzeggingen, van de belende Bewoners, van het gezegde Huis, de vereischte oproeping gedaan is;

Zijn gecompareerd de personen van:

1e Johannes Kuijlen, landbouwer;
2e Cornelis de Moor, arbeider;
3e Martinus van Dijk, arbeider;

4e Cornelis Stuijts, arbeider;
5e Jan Baptist de Moor, arbeider;
6e Gabriël Daelmans, landbouwer;

allen wonende binnen deze Gemeente; zijnde de naaste gebuuren, van den Adressant, Antonie de Jong; welke ons eenparig hebben te kennen gegeven, geene bezwaren hoegenaamd, tegen de oprigting van een Bierbrouwerij, met eene Rosmoutmolen, door Antonie de Jong, bij zijne woning, te hebben in te brengen, maar die oprigting, in tegendeel, in het belang dezer Gemeente te beschouwen.

Geene mondelinge of schriftelijke bezwaren, alzoo ingekomen, of ingebracht zijnde, en bij ons, ook geene beletselen bekend zijnde, tegen het gedaan verzoek van den adressant, hebben wij ten voldoening aan de bepalingen van de wet van 31e January 1824 (:Staatsblad no.19:) hier van opgemaakt, het tegenwoordig, is geteekend, ten Raadhuize, namens Woensdrecht, den dag, maand en Jare als voormeld;__Den Comparanten Cornelis de Moor; Martinus van Dijk; Cornelis Stuijts; en Jan Baptist de Moor, hebben verklaard niet te kunnen schrijven__.

De Comparanten:
J. Kuijlen
G. Daelmans

Burgemeester en Assis.
samen voornoemd
B. Couwenbergh
J.B. Cornelissen
W. Brooijmans

M.V. Smets, secretaris.

No. 1517
A No. 180/687

Breda, 1e July 1847

Verzoek van A. De Jong:
te Woensdrecht, tot oprigting
eener Bierbrouwerij.

Ik heb de eer UEd. te informeren, dat het verzoek van A. De Jong, wonende onder Uwe Gemeente, tot oprigting eener Bierbrouwerij en Rosmoutmolen, door Zijne Excellentie de Heer Minister van Financiën bij Resolutie van den 31 Mei l.l. , is gewegens van den lande, omdat hetzelfde Verzoek in Strijd is met art. 50 N.S. der wet van den 29e Maart 1833 (:Staatsblad W.3.:) bij hetwelk het oprigten van Moutmolens in of grenzend aan brouwerijen is Verboden. Van welke beschikking door Zijne Excellentie aan de Adressant is kennis gegeven.

De Commissaris in het 4e district
der provincie Noord Brabant.

Aan het Gemeente Bestuur
van Woensdrecht.

No. 1517
A No. 202/818
Bijlagen 1

Breda, den 6e Augustus 1847.

Verzending eener
dispositief

Ik heb de eer UEd.. Bij dezen te doen toekomen eene door de Ministers van Financiën en van Binnenlandsche Zaken genomen gemeenschappelijke dispositie voor A. De Jong, landbouwer binnen Uwer gemeente, houdende den vergunning tot de door hem vroeger verzochte oprigting eener Bierbrouwerij, daarbij bij een nader adres heeft verklaard, tot die oprigting zouden plaats hebbend zonder eene Ros-moutmolen.

Ik verzoek UEd., om die dispositie na daarvan kennis te hebben genomen, aan de belanghebbende uit te reiken, tegen voldoening der verschuldigde zegel- en legesgelden ad F. 2.47 om dat bedrag vervolgens aan mij over te maken.

De Commissaris in het 4e district
der provincie Noord-Brabant.

Aan het Plaatselijk Bestuur
van Woensdrecht

En zo kon Antonie de Jong dan eindelijk legaal bier gaan brouwen, maar hij moest wel zijn mout van elders betrekken. Brouwerij "De Kroon" zou bier brouwen van 1847 tot 1916.

Wat de ros-moutmolen betreft, deze was dus volgens de wet niet toegestaan in of naast de brouwerij. Later komt er een Koninklijk Besluit dat dit weer wel mag. Op 26 juli 1866 vraagt Antonie de Jong alsnog een vergunning tot oprichting van een ros-moutmolen, daar dit sinds 1855 bij KB van 16 december is toegestaan (Staatsblad W. 140) voor brouwerijen met een vergunning per 31 januari 1824 en later.

Charles de Jong, een kleinzoon van Antonie, was 6 jaar oud, toen de brouwerij van zijn vader, Louis de Jong, beter bekend als Lowie de brouwer, dicht ging. Een traditie van bijna zeventig jaar was voorbij. Oorzaak van de sluiting van deze professionele brouwerij was de opkomst van de grote "bierfabrieken".

Charles, nu 87 jaar oud, was destijds te jong om zich nu nog alles te herinneren over het reilen en zeilen van de onderneming van zijn grootvader, vader en aanverwante familie. Toch weet hij nog wel het een en ander te vertellen.

De families de Jong waren landbouwers en zodoende zelf leveranciers van een voornamelijk grondstof: de gerst. Voor de nodige aanvullingen kocht men bij collegae. Ook werd tarwe gebezigd, zij het in mindere mate. Het water werd diep uit de grond gepompt en was klaar helder. Hop werd aangeleverd in stalen vaten met een inhoud van zo'n 100 kilo. Buurtbewoners, zo weet Charles nog, kwamen om de restjes hop, waar zij hun "dope" uit haalden.

Er werd licht (lager) en donker (oud bruin) bier gebrouwen. Het gelagerde (gerijpte) bier werd aan herbergiers en ook aan de tussenhandel verkocht, zowel in vaten als in stoepkes (kruiken) en in een later stadium werd ook in flessen gebotteld.

Via de firma de Bruin te Bergen op Zoom werden vaten bier geleverd aan de Amstelbrouwerij.

De vaten hadden een inhoud van 40, 60 en 80 liter.

Gelijkvloers bevond zich een pletmolen, twee stalen walsen, waartussen de gedroogde gerst geplet werd. De rollen werden aangedreven door een zich buiten bevindende manege, aangevoerd door paardentraction.

In twee platte bakken van 3 bij 3 meter werd gerst gekiemd (gemout). Twee koperen kookketels hadden elk een inhoud van 1000 liter en werden verhit met kolen en cokes.

Op de zolder werd de mout ge-eest in houten bakken, gekaderd in een plaatstalen, geperforeerde bodem. Die bakken waren 4 bij 4 meter. Eronder stookte men hout, aldus zegsman Charles.

In de kelder werden de vaten bier gerijpt, om daarna afgevoerd te worden.

Louis van Dijk weet nog te vertellen, dat zijn vader Maarten van Dijk 29 jaar in dienst geweest is bij de familie de Jong. Op zondag mocht hij er altijd een kruik van 5 liter bier komen halen als extra voor de gedane arbeid.

Ingekwartierde Nederlandse soldaten bij de fam. De Jong. Een van hen was een zekere Daan Kats uit Rotterdam.

Gezinsleden op de foto: Vader en moeder de Jong-van den Eijnden, hun dochters Gusta en Marie (latere religieuze), zoon Charles achter de twee buurjongetjes met pet, buurman Sjaak de Kort (voerman en café-houder) en Jaan Pilos, later echtgenote van Adam Verschuren (bakker en café-houder).

Mouterij, annex bierbrouwerij “De Zwaan” te Kloosterzande.

Naar aanleiding van de oprichting van de Woensdrechtse brouwerij zonder mouterij, een toevoeging over hoe, op een flinke boogscheut hier vandaan, een mouterij en brouwerij tot stand kwam. Die flinke boogscheut gaat wel over het water om dan aan te landen in Kloosterzande in het Zeeuws-Vlaamse land.

Het is een mouterij van allure.

Op 1 mei 1906 werd dit bedrijf gesticht, als mouterij en brouwerij, door twee vennoten en tevens familieleden, Buijsrogge en Adriaansen. Later kwamen beheer en uitvoering terecht bij de familie Menu.

Bij de stichting kreeg deze brouwerij, annex mouterij, de naam “De Zwaan”. De naam staat in steen gebeiteld bij de laadplaats.

De begincapaciteit van de mouterij was ongeveer 10 ton per “kast”. Wat over was, na voorziening van de eigen brouwerij, werd aan derden verkocht.

Omdat tijdens de Tweede Wereldoorlog de Duitsers de koperen brouwketels in beslag namen, kwam er een abrupt einde aan de bierbrouwerij.

Na de oorlog werd door de familie Menu de omzet van mout opgevoerd tot eerst 30 ton en nu zelfs 130 ton per “kast”. Het bedrijf was een goede afnemer van de boeren, die er graag hun “brouwergerst” aan verkochten. Aan de kwaliteit van het gewas werden wel hoge eisen gesteld.

Maar de hogere prijs voor tarwe veranderde de voorkeur van de boeren. Ze gingen meer tarwe verbouwen. Daarom wordt thans nog maar hoogstens 5% van de gerst hier te lande ingekocht. De rest komt uit de wereldmarkt van andere landen.

Mouten is een biologisch gebeuren. Dat vereist grote zorg, want het eindproduct moet van uniforme kwaliteit zijn. De grote brouwerijen zijn daar zeer attent op. Anders dan vroeger, want bier is vandaag een belangrijk export-artikel en naam en faam moeten hoog gehouden worden.

Voorheen mouterij “De Zwaan” heet nu I.B.I.S.. Het is een Nederlandse Holding met een hoofdkantoor in Newark, Engeland, waar de grootste afnemers zitten.

Ossendrecht, december 1996.

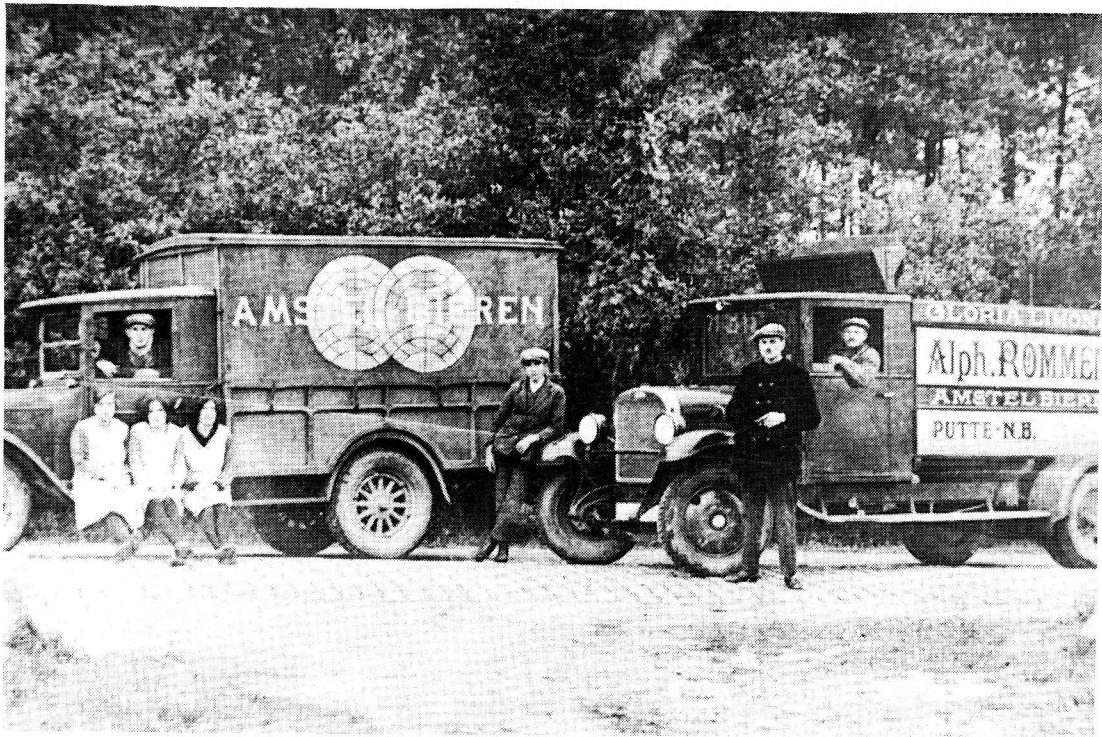
Dick Adriaansen.

(m.m.v. werkgroep toponymie: Piet de Ridder en Adrie Kools).

Bronnen:

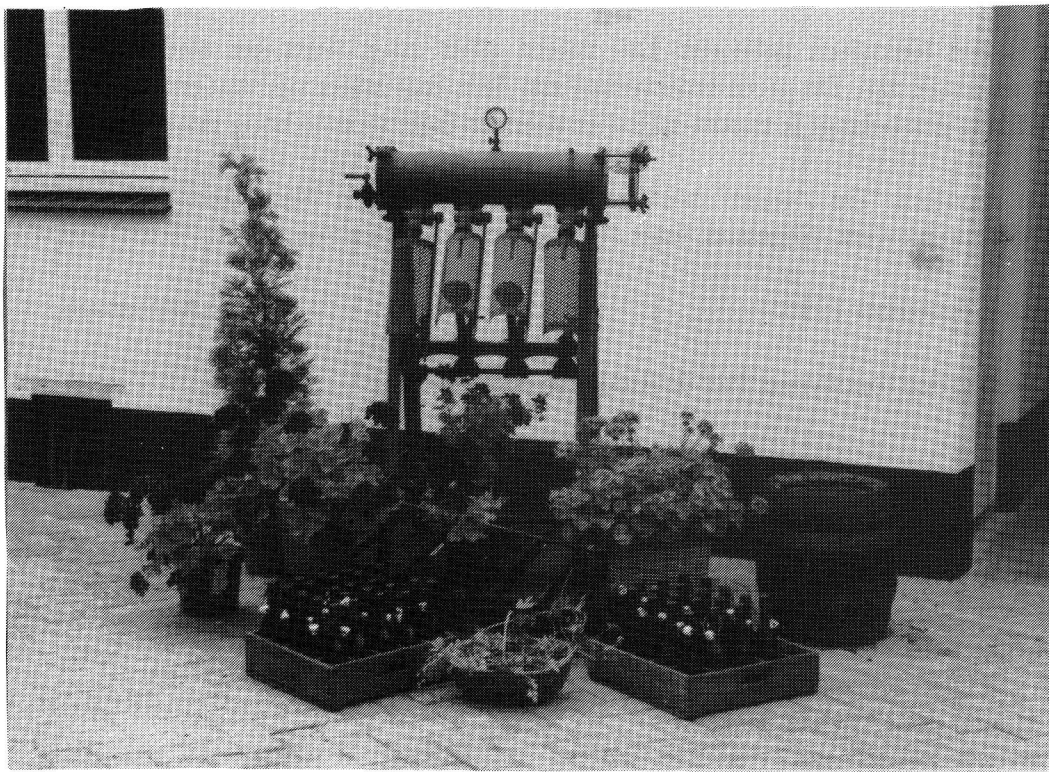
- Charles de Jong, kleinzoon van de oprichter,
- Boek over Bier, door Elise Meijer,
- Ambtelijke perikelen, ter oprichting ener bierbrouwerij, half negentiende eeuw.
- Louis van Dijk, zegsman,
- Beer Hunter door Michael Jackson,
- Archieven te Zevenbergen,

Foto's: familie de Jong

Fons Rommens uit Putte staat hier bij zijn overbekende bierauto. Bij de wielerronden reed deze auto van Fons voorop met het bord "DE RENNERS KOMEN".

Leunend op de voorbumper Stan Hendrickx. Op extra drukke dagen, zoals bij kermissen e.d., werd "Stek" Leyten ingehuurd om de biervoorziening op peil te houden. Helaas, door een noodlottig ongeval, waarbij de auto in brand vloog, is genoemde chauffeur levend verbrand.

Een zeldzaam geworden flessenvul-apparaat uit begin 1900, in een feestelijke entourage bij de drankengroothandel van Frans Somers-Hendrikx te Hoogerheide

Bij bier behoort een vrolijke noot. Daarom eindigen we met de tekst van een bekend lied:

Loflied op het biertje.

Ik heb met mijn vrienden een kroegje
Een huis van gemoedelijkheid
Daar komen wij dikwijls te samen
Da's onze gezelligste tijd
Daar schuimt er het bier in de glazen
En stijgt er de vreugde ten top
Dan zingen wij vrolijke liederen
Zo'n lied klinkt er juist door mijn kop:

refrein:

Drink, drink, vrienden kom drink
Schenk er de glazen weer vol
Drink, drink, raakt 'm maar flink
Leve het bier en de lol
Zonder het biertje is 't leven zo zwaar
lijkt het zo donker op d'aard
Pak er nog eentje en dan nog een paar
Anders is 't leven niets waard

We drinken geen melk en geen fosco
Geen kwast en geen ranja met stroop
We kunnen ons biertje niet missen
En we zijn liever blauw dan de knoop
De wereld stroomt over van zorgen
Wanneer je niet drinkt en niet zingt
't Is beter dat j'in 'n vat pilsener
Dan in je aardse zorgen verdrinkt

Er moest nog een elfde gebod zijn
Dat luidt: drinkt op tijd je glas bier
't Is niet voor de ganzen gebrouwen
En 't geeft aan de mensen plezier
Ze willen ons land droog gaan leggen
Als antwoord: de glazen omhoog
Ze zullen ons biertje niet nemen
De zuigelingen: die legt men droog.

De Spanjaarden en ons bier.

De Spanjaarden die, evenals de Geuzen trouwens, gedurende de Tachtigjarige Oorlog de streek tussen Antwerpen en Bergen op Zoom hoogst onveilig maakten, hebben ook van ons bier geproefd. Ze schrijven er zelfs over naar 'moeders thuis'. Zo'n beschrijving vinden we terug in "Kronieken van Spaansche soldaten uit het begin van den Tachtigjarigen Oorlog". Het relaas dat nu volgt stamt zo ongeveer uit de tijd dat door oorlogsgeweld de kerk van Ossendrecht verwoest werd. Dat was in 1581. Zij schrijven dan:

Bier wordt in deze streken gedronken als wijn. Er is verschil van soorten, sterkere en lichtere. Ze maken aanplantingen van een gewas met lange stengels, en de bloem die daaraan groeit, het hopkruid, noemen zij 'oblon'. Als dit kruid gedroogd is, lijkt het op zenegroen.

Men kookt de hop in grote ketels, tezamen met tarwe, gerst of haver, rogge of de zemelen ervan, en naar gelang van den aard en de hoeveelheid van deze bestanddelen wordt het bier dat daarvan gemaakt wordt sterker of slapper.

Het bier dat van tarwe gebrouwen wordt, is zo licht van kleur als loog en het schuimt als het in de kroezen wordt geschonken of in de vaten waarin het bewaard wordt. Dit bier maakt even spoedig dronken als heel koppige wijn, in tegenstelling met het bier, dat uit gerst wordt gemaakt, hetgeen gezonder, minder koppig en goedkoper is. Het bier dat uit haver of rogge wordt gebrouwen is verschillend van hoedanigheid en kleur, en eveneens van sterkte en prijs.

Het goedkoopste bier is dat wat uit zemelen wordt bereid; hierin zit in het geheel geen kracht. Men noemt het in het Nederlandsch 'demuir' (de Spaanse schrijver tekent op wat hij hoort, hij bedoelt: dun bier), hetgeen wil zeggen 'klein bier'. De Walen noemen het 'petita biera'.

Het bier dat uit tarwe is gebrouwen, heet 'dubbel bier', het gerstebier noemt men 'half-om-half', en bij die benaming wordt het aangeduid als men het bestelt om te drinken of mee te nemen.

Men beweert, dat het Engelsche bier het beste is, en van de Nederlandsche bieren die uit Antwerpen en Leuven, hoewel er in het Luiksche sommige biersoorten worden gebrouwen, die pittiger en geuriger zijn door een zeker kruid, dat men met de hop vermengt, en dit maakt die biersoorten smakelijker en zwaarder.

Er zijn in deze landen kooplieden die meer dan honderdduizend dukaten bezitten, en die alleen in hop handelen. Vele wolachtige zakken zijn er altijd mede gevuld, en die liggen in grote stapels opgeslagen; hierachter verschanst men het geschut als een stad door de Spanjaarden wordt aangevallen.

Zeer rijk zijn ook de bierbrouwers en de handelaars in dierenhuiden, omdat er een grote omzet in leer is. Die huiden worden in kleine karretjes naar Antwerpen en andere plaatsen gebracht, en deze karretjes worden getrokken door heel grote honden. Men heeft die trekhonden zoo goed afgericht, dat zij zonder dat iemand hen bestuurt, de huiden naar de leerlooierijen brengen; als de vracht van de karretjes is afgenomen, gaan zij alleen naar huis, en op die manier worden de huiden naar de plaats van bestemming gebracht. De bewoners van deze streken zijn zeer vernuftig, en zij hebben de honden voor dit en voor ander werk uitmuntend afgericht.

Bron:

Kronieken van Spaansche soldaten uit het begin van de Tachtigjarigen Oorlog, door dr. Joh. Brouwer, uitgave W.J. Thieme en Cie, Zutphen, 1932 en 1980

ONS HOEFKEN ONDER OSSENDRECHT

Al rijdend van Hoogerheide naar Ossendrecht over de Ossendrechtseweg passeert men links de eerste boerderij op Ossendrechts grondgebied van de fam. Jansen.

Dat Kees Jansen met zijn vader Jaak en grootvader Fons niet de eerste boeren waren op deze plaats, zal uit het volgende verhaal blijken.

Ons verhaal begint in het jaar 1583.

Toen zou daar als pachter ene Nout Cornelissen Huijsheeren gewoond hebben, "ofte selve eertijden in eigendom heeft toegekomen aan des convente (klooster) tot Huijbergen, op een perceel met een boscken opgaande boomen tegenover het woonhuis (nu boerderij Kees Jansen) van 't selve hofken liggende voorinne in des Heerstrate (Ossendrechtseweg)".

Hoe komen wij aan deze wetenschap?

"Op 10^e dagh Meye sestienhondert drieëntwintigh is er een proces van 't Hoefken daer Willem van Brecht op woont".

Op deze dag verschijnt op verzoek van de heer Broeder de Nijs van Romele, prior van het klooster van Huijbergen, "om te ondervragen en te examineren en getuignisse der Waarheyt te nemen van deze naerbeschreven persoonen Jan Clayssen Cabus, stadhouder (burgemeester) tot Huijbergen, Jan Mathijsen Hoeck en Pieter Jansen Gabriëls, schepenen (wethouders) aldaar".

Waar gaat het proces nu over?

Er is een twist tussen de Heer van Hoogerheide en het klooster van Huijbergen over het eigendom van het hofke (perceel grond) met het woonhuis aan de andere kant van de Heerenstrate, en nog "eenige soute weyen" (grasland) dat nu in eigendom wordt gehouden door de Heer van Hoogerheide.

Er wordt aan de getuigen gevraagd "ofte haer niet kennelic is (of zij niet weten) dat seekere hofken gelegen onder de parochie en heerlijkheyt van Ossendrecht liggende tusschen deze gemercken (plaatsaanduiding liggig perceel); Oost: des Heerenstrate (Ossendrechtseweg), Zuyt: eene gemeene gebrueckweg (Zandstraat), West: Heer van Hoogerheide; Noord: Jan Clayssen Roeijer met de voorschreven Heer van Hoogerheide", met een bos van opgaande bomen tegenover het woonhuis, "vant selve Hofken, liggende voorinne in des Heerenstrate".

Het is misschien wel leuk om de ligging van de zoute weiden in het laag van Hoogerheide en Woensdrecht (Noordpolder) te vernoemen:

"een weye onder Ossendrecht achter den hoeck, groot omtrent 2 gemeten.

Oost: den Wech. Zuyt: den Heer van Hoogerheide. West: de Kille aan den soute wech. Noord: d'erfgenamen van Corn. Jansen-de Groot.

Item in de Maereberch, omtrent tweehondert roeden.

Item den Steenberch, nu genaempt den Peerdenberch, liggende onder Woensdrecht opten Oste achter den hoeck".

(Zie oude kaart Hoogerheide. op volgende bladzijde)

HET HOEFKEN

DRECHT

GER

HO

*Veld van
polder van
Wandings*

*Polder van
Berg*

city-merk

Bij deze laatste plaatsbepaling komt de enkele jaren geleden geslechte Peerdenberg (Steenberg) voor. Pastoor Kruger schrijft in zijn boek (\pm 1850) over de Schelde, dat hier eertijds zware stenen en fundamenten zijn aangetroffen (vandaar Steenberg?). Men zou kunnen veronderstellen dat zo'n vooruitgeschoven berg een versterking (steen) geweest is.

Wat getuigen en verklaren de heren stadhouders en schepenen van Huijbergen die 10^e mei 1623 nu?

"Jan Clayssen Cabus, stadhouder, aut wesende omtrent 63 jaren, vercklaert op zijnen eet int aannemen van zijn office (burgemeesterseed) dat hij in zijnen jongentijt alsoo hij vandaer noch van Ossendrecht niet geboren (hij kwam niet, en was niet geboren in Ossendrecht) naar heeft hooren seggen dat 't selve hoeften met boomen ende drie eerste perceelen souyte weyen eertijds den Convente (klooster) heeft toebehoort, sonder te weten den tijt ofte voor wat prijs 't selve verkocht is. Van den Steenberch mette weye verklaert hij dat hij oock heeft horen zeggen dat de selve eertijden den convente heeft toebehoort sonder te weeten van de vercoopinge ofte prijs vandien.

Schepen Jan Mathijssen Hoeck, aut omtrent ses en sestigh jaren verklaert 't selfde als de Stadhouder, hij geeft van wetenheyt dat hij van Ossendrecht geboren en opgevoed, en hoe de kennisse daarvan is, sonder te weten den tijt of den prijs vandien.

Schepen Pieter Jansen Gabriëls, aut sestigh jaren, die weet wel dat het hoeften van het klooster van Huijbergen is geweest, maar heeft van deselve geen kennisse overmidts hij daer niet vele heeft verkeert en in dien tijt noch jonck was".

De processtukken eindigen met:

"gecollationeert deze mette Originele is daarmede bevonden te airconden soo mij als Secretaris in Huijbergen. 26 July 1623 Jasper."

Als je dit zo leest, zou de Heer van Hoogerheide tegenwoordig met een beetje advocaat nog wel een kansje maken, denk ik. Men moet ook wel de periode waarin dit zich afspeelde even in ogenschouw nemen. Rond 1600 was het platteland door oorlog en geweld behoorlijk ontvolkt (Hoogerheide 1599 - 33 inwoners). Het katholieke klooster was in verdrukking gekomen door de opstand van de Staatsen. Het toezicht op hun bezittingen buiten Huijbergen was verloren gegaan en misschien dacht de Heer van Hoogerheide (protestant): "Pik in, 't wordt winter."

Na de rust van het 12-jarig bestand (1609-1621) heeft het klooster toch weer geprobeerd zijn eigendom op te eisen. Let wel, dit is een veronderstelling van de schrijver. Dat het klooster aan het langste eind getrokken heeft, blijkt uit het vervolg van ons verhaal.

In 1670 doet Nicolaes Muyses, "lantmeter, metinge voor 't Clooster van Huijbergen waer pachter van is Willem van Brecht."

Deze W. van Brecht zou dezelfde pachter zijn als de pachter in 1623, maar het zou even zo goed zijn zoon of kleinzoon kunnen zijn. Leuk is dat de landmeter er nog een kaartje bij gemaakt heeft. Dit kaartje met het geschreven oud schrift plaatsens we hierbij, met daarnaast de vertaling.

St. Lambertus Hot Grubben

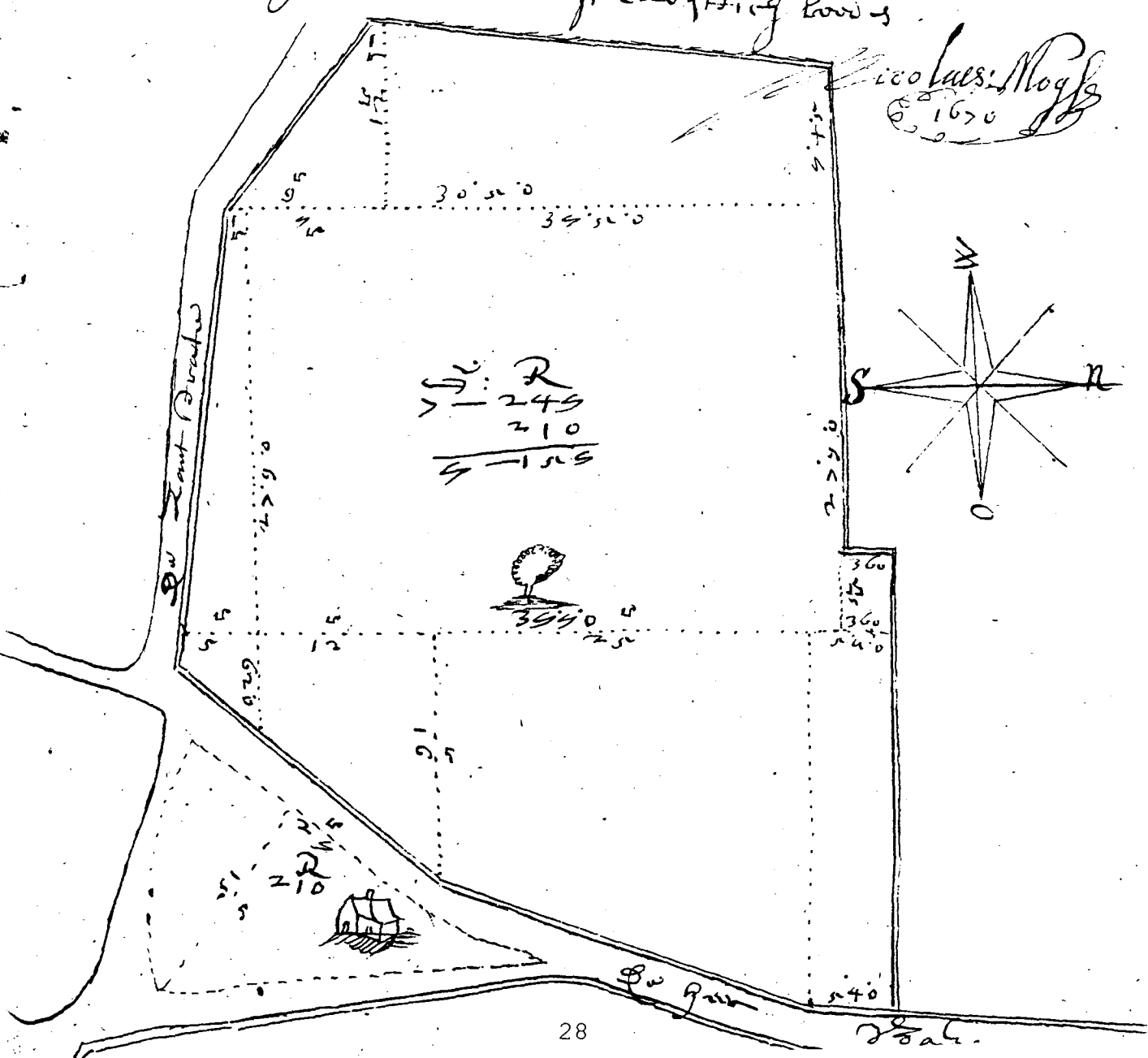
Gemets bij mij onbegrijpelijk geboort van intet te
 die pook van de ... en de ... van offende
 het ... van de ... van is ... van boeven
 en de ... at groot ... gemets ...
 van ... gemets 24 ... 7-24
 in ... de ... van de ... van
 ... van de ... van de ... van de ...
 ... van de ... van de ... van de ...
 ... van de ... van de ... van de ...

... van de ... van de ... van de ...

0-210

... van de ... van de ... van de ...

9-155

"Het Clooster tot Huijbergen"

"Gemeten bij mij onderschreven gesworen lantmeter ten versoecke van Heer Schouten ende Schepenen van Ossendrecht. Landt waer pachter van is Willem van Brecht ende hebbe dat groot gevonden hemelsbreete ter nombre van seven gemeten 24 Roeden --- 7 ---- 24 tussen deze gemercken Oost de Herenbaen van Bergen op Zoom drie voethools. Zuyt de Santstrate drie voethools. Noort Michiel Janssen halfbrugge merck. West de Vrouwe van de Triangel (Heer van Hoogerheide) halffrugge merck.

Noch een stucskén daer het huis op staat ront de Heerenstrate groot 0-210 roeden. Comt in alles ter nombre van acht gemeten ende hondert ende acht en vijftig roeden.

Nicolaes Muijses - 1670".

Nieuw Hoefken

We maken nu weer een sprong in de tijd en komen in 1720 bij het pachtboek van het klooster van Huijbergen en ontmoeten we een "Stedeke genaamd Nieuw Hoefken, gelegen binnen de Heerlijkheyt van Ossendrecht, groot 7 gemeten liggende Oost: 's Heerenbane, Zuyt: Jennekens Neloons, West: Den Polder, Noort: de Heer van Hoogerheide. Aan deze stede is geanneeteert een weije groot 2 gemet, juste gelegen in de polder". (De 2 gemet aan de Mareberch hierboven ver-noemd.)

Of dit 100% zeker is dat dit hetzelfde hoefken is als uit de periode 1583-1670 weet ik ook niet, maar het is wel aannemelijk. De plaatsbepaling is weer 50 jaar later en een naastliggend perceel kan ook van eigendom veranderen. De 2 gemet in de polder klopt, de grootte van 7 gemeente klopt ook, omdat het in de 80 jarige oorlog geheel verwoest is geweest. De naam Nieuw Hoefken kan gebruikt zijn omdat het opnieuw opgebouwd is.

We zullen vanaf 1720 de pachters van het hoefken laten passeren:

1720 - 1724 de schoondochter N.N. van Jan Peer voor 46 gld. 's Jaars.

1724 - 1729 Merijn Valleneers.

1729 - 1736 Bernard van Campen.

1736 - 1738 Willem Palmans.

Van 1738 - 1751 krijgen we Jan Cornelissen van Meir. Jan van Meir heeft het dertien jaar volgehouden. Dat hij de kost niet alleen op het hoefke kon verdienen blijkt uit de afrekeningen, dat hij voor het klooster ging werken.

We plaatsen hierbij, voor de puzzelaars, oud schrift en vertaling naast elkaar.

Van 1751-1754 komt Martinus Dams op ons hoefken voor 50 gld. 's Jaars, maar onder zijn overeenkomst staat "supra noluit consentire" (gaat niet akkoord met bovenstaande burghbrief.) Even verder staat: "hij cost geen borgbrief krijgen."

Hij houdt het er ook niet lang vol, want op 24 augustus 1754 verschijnt Dominicus Cleiren op ons hoefken. Dat is weer een werker en hij zal er veertien jaar verblijven.

Het is mogelijk dat de behuizingen bij de oorlogshandelingen van 1747 zwaar beschadigd zijn en dat Dams er misschien niet gewoond heeft, of het niet zo nauw nam, want Cleiren is druk in de weer om huis en stalling op te knappen. Dat blijkt uit de vele verrekeningen, die hij mag aftrekken van de pacht prijs bij het klooster. We laten hierbij enkele posten passeren.

Het gosten onder 130
grondslig van meer 14/11
meert 1438 voor 510 gelyk
Godand met te p...
De r... v...
salvas over... gelyk

De... + g... van de
De... + g... van de

Door... 25
10... 10...

De 8... 1739...
... 10... 1739...

De 0... 1741...
... 1741...
... 1741...

De 18... 1743...
... 1743...

De 21... 1744...
... 1744...

De 23... 1745...
... 1745...

De 10... 1746...
... 1746...

De 8... 1747...
... 1747...

De 30... 1748...
... 1748...

Het Hoefken van Ossendrecht aen Jan
Cornelissen van Meir verhuert half
Meert 1738 voor 50 gulden t'sjaers
Hollans gelt ter presentie van Peeter
van Cockhoven volgens het Willem
Palmans gebruijckt heeft.

Dit is het handmerck van Jan van Meir.

Door heer Saligo ontfanghen op rekening 25
10 stuijv. in mijnen absentie. memorie

Den 8 November 1739 gerekent met Jan van
Meir van twee jaeren arbeit ende nieuwen wal
ende wieden 24 gulden 10 stuijv. Voldaen het jaer half
Meert 1739 ut patet.

Den 18 Februarij 1741 van boeckweijt dorssen
24 stuijv. ende in gelt 19 gld 16 stuijv. t'saemen 21.
Den 21 Februarij 1745 van reparatien ende arbeit
tot 64-2. Den 23 Decembre 1745 8-12.
Den 23 December 1745 gerekent met Jan van
Meir ende verdient met arbeit
8 gld 16 stuijv. ende in gelt 22 gld 15 st.
t'saemen 31 gld 11 stuijv. op rekeninge van het
jaer 1743.

Bladzijde uit een boekhouding van midden 18^e eeuw, getranscribeerd door E. Suijkerbuijk

"Den 8 Mert 1756 ingebracht 96 gld. 17 stuyvers van reparatiën, leverantie van stroy deckgeerden, latten, plancken, ijzerwerck en arbeidsloon".

Het hoecken zal wel een strooien dak gehad hebben.

"16 Mert 1759 ingebrachte quittantiën van stroy, nagels en plancken, ext. de somme van 37 gld. 19 stuyvers.

24 Febr. 1760 aan de metser en arbeidsloon 4 gld. 12 stuyvers 4 duiten, item van verschot van steen en calck.

4 April 1763 quittantiën van verschot van stroydecker aan gelaesen (ruiten), pannen, playven, nagels, stroe ende deckbanden te samen 25 gld. 4 stuyvers".

Nu de behuizingen een beetje opgeknapt zijn mag hij, om de pachtprijs wat aantrekkelijker te maken, gerst leveren bij het klooster van Huijbergen. (Voor de bierbrouwerij?) In 1765 levert hij negen viertelen (een Bergen op Zoomse haverviertel was in de 17e eeuw 105,6 liter) à 3 gld.

In 1766 levert hij "twee en twintigh vertels tot drij gld. de vertel". Maar dan wordt het toch moeilijk voor onze Dominicus Cleiren, want hij is te ver met de huur achtergeraakt en in 1768 betaalt hij "27 Januarie: 49 gld. en 45 stuyv., 3 Juny: 30 gld. en 24 Augustus: 2 x sestigh gld.. Maar 24 Dito de hoof opgeseydt". (opgezegd)

Dus Mienus stopt ermee. Wat nu met ons hoecken?

In 1768 gaat het perceel (7 gemet) west, en het huis oost van de Heerenbane (Ossendrechtseweg) naar twee verschillende huurders.

"Den 2 Oct. 1768 verklaert Frater G. de Quanter, als procurator van het Clooster van Huijbergen, verhuurt te hebben aan A. van Hoevelen een perceel land groot 7 gemet met een cleyn weyken onder de jurisdictie van Ossendrecht voor de tijt van zes jaer. De huurprijs is 36 gld.."

Van Hoevelen zal zelf wel een huis gehad hebben want wat blijkt:

"Den 11 Nov. 1768 verklaert de procurator Fr. de Quanter aan Hugens gehuert te hebben een huis onder Ossendrecht genaemt het Nieuw Hoecken voor de tijt van zes jaer inganck stemmende alf Mert 1769 voor de somme van vijf en twintigh gld.."

Dan komen we bij de tijt van de Franse overheersing, welke aanvankelijk door de katholieke bevolking van de Zuidwesthoek werd toegejuicht.

Het Zuiden zat vóór die tijt onder protestantse terreur, had weinig godsdienstvrijheid en kon geen staatsfuncties bekleden.

Maar deze feestvreugde zou niet lang duren, want de Franse revolutionairen hadden de adel, de katholieke kerk en de kloosterorden tot ervvijand verheven. Het gevolg hiervan was, dat de priesters hun voorrechten moesten inleveren, kerken en kloosters werden onteigend en hun eigendommen werden in beslag genomen.

De gemeentes Putte, Ossendrecht en een deel van Huijbergen kwamen rechtstreeks onder de Franse wetgeving en werden onderdeel van het Departement van de twee Nethen, met Antwerpen als hoofdstad. De rest viel onder het toen opgerichte Bataafse Brabant.

De onafhankelijke Bataafse Republiek bleek later ook maar de sloep te zijn, die het Franse fregat moest volgen.

Het klooster van Huijbergen probeerde hardnekkig te bewijzen, dat haar ligging altijd onder het Markiezaat geweest was, om zo tot Bataafs Brabant te behoren, wat godsdienstvrijheid, minder lasten, en kans om niet onteigend te worden, gaf. Vergeefse pogingen! IJdele hoop! Bij decreet van 24 augustus 1797 vervallen het klooster en zijn bezittingen aan de Staat. (Domeinen)

Al deze onteigende goederen (zowel burgerlijke als kerkelijke bezittingen) worden later door Domeinen te koop aangeboden.

Zo zijn er "29 koopen in het Zuid-Quartier onder Osendrecht, Putte, Huijbergen, Hoogerheide, Woensdrecht en Zuidgeest", die onderaan de aanplakbrief met de verschillende kopen eindigt met.

"En zal den ersten Veildag dezer Domeinen worden gehouden tot Osendrecht, ten huize van Antony Haaze, op den 10 April 1804, en de laatsten op Dinsdag den 1° Mey daaraanvolgend bij Adriaan Looyen te Woensdrecht, beiden des namiddags ten twee uren".

En zo komen we bij de eigendommen van het klooster aan de Ossendrechtseweg, welke hetzelfde lot beschoren zijn.

We ontmoeten dan ook in 1790 de eerste Jansen (Christiaan), uit een geslacht dat tot op de dag van vandaag (200 jaar) het boerenbedrijf zal uitoefenen aan de Ossendrechtseweg.

Want wat blijkt: "19° Juli 1810 heeft Christiaan Jansen, geb. 1763, en zijn huisvrouw Anna Maria Musters, landjes en weyden gekogt van 's Rijks Domeinen". Hij zal wel niet genoeg contanten gehad hebben, want op 9 november 1820 verschijnen voor Theodorus Jacobus de Vos, openbaar notaris, residerend te Ossendrecht, kantoor Bergen op Zoom, district Breda, provincie Noord-Brabant: "Christiaan Jansen, landbouwer en zijne huisvrouw Anna Maria Musters, wonende op de hoeve, genaamt den Vos, onder dese gemeente".

Christiaan en Anna verklaren "wettig schuldich te weesen aan de Weled. Gestrengen Heere Gerard Vermeulen, oud-burgemeester der Stad Bergen op Zoom en zijn edelen echtgenote vrouwe Maria Theresia van Peldt, wonende binnen gemelde stad - de somma van 1300 gulden Nederlandse Munt - duidende over en ter saeken van goede deugdelijke geleende en aangetelde gelden ten danck ontvangen, en die de comparanten (verschijnende gedaagden) in goede en valabele muntspecins op de eerste September van deesen 1820 zijn betaald".

Zij verklaren dus op 1 september *f* 1300,-- van Gerard Vermeulen in kwaliteitsgeld te hebben ontvangen.

Uit het vervolg van de akte blijkt nog dat, wanneer hij niet aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, hij de landen en weg van $\pm f$ 300,-- met de interesten van den nazate van 5 percent, en het eindigt weer zo mooi met: "in goude of silvere Nederlantsche muntspecien, die goet en gangbaar zijn, sonder sig te mogen behelpen met de betaling van eenige papieren, die reets sijn gevereert". (beleend)

De Weled. Gestrenge Heere Vermeulen en zijne edele echtgenote, vrouwe Maria van Peldt zijn er nog niet zo zeker van, dat ze hun *f* 1300,-- en interest terugzien, want:

"tot securiteit en voor het precies naerkommen van hetgeen voorschreven is - zo verklaren de debiteuren vooraf tot er eerste Hypotheicq en speciaal onderpand te stellen de volgende goederen alster Hooge".

En dan komen we bij het Klein of Nieuw Hoefken, dat nu de naam van hoeve de Vos gekregen heeft. Ik denk dat bovengenoemde notaris Theodorus Jacobus de Vos daartussen zit. Hij zal wel rentmeester voor de Domeinen geweest zijn, en zodoende ook voor het Klein Hoefken. Na zo'n 20-25 jaar huur afdragen aan De Vos, kan zo'n hoeve al gauw in de volksmond hoeve de Vos gaan heten.

De onderpanden voor de lening zijn de volgende:

"Eestelijk een hoeve genaamd den Vos in Ho.L (Hogelanden), bestaande in huijsinge, schuren, stallinge en verdere timmeringe met 7 gemeten, 206 roede zaaikant, wegen, hof, werf en kanten staande en gelegen, ten hoge onder de gemeente Ossendrecht, tussen deese gemercken: Oost: Rijksdomeinen (bos), Zuid: Johannes Brugmans en het straatje van Brengbrood (Brembrood), West: de publieke baan (Ossendrechtseweg) en Noord: de wed. van Cornelis Schoen, belast met een jaarlijksche chijs van 32 guldens ten behoeve van 's Rijks Domeinen". Dit is dus het perceel waar nu de boerderij van Kees Janssen staat, en ook de plek waar de Kleine Hoeve met de opgaande bomen rond 1600 stond.

Uit het vervolg van de akte blijkt, dat Christiaan Jansen dit perceel den 7 April 1790 van de erfgenamen van wijlen Geert Dingemans heeft gekocht en misschien het huis en het puntje grond voor het toenmalige Klein-Nieuw Hoefken heeft samengevoegd. Zo is misschien in die tijd hoeve de Vos ontstaan. Wel kunnen we zeggen, dat de Jansen hier sinds 1790 hun wortels hebben gevormd.

Tweede onderpand

"Blok zaailand en kanten aan de Zandstraat aan de westzijde van de voormelde baan (Ossendrechtseweg) over de voorschreven hoeve gelegen, groot 7 gemeten en 150 roeden. Oost: de publieke baan (Ossendrechtseweg) voornoemd, Zuid: de Zandstraat, West en Noord: de weduwe van Willem Nuijts tenlage". Dit is het perceel grond, waarvan Nicolaas Moyses in 1670 ons een kaartje laat zien van 7 gemeten en een aantal roeden, met het Klein Hoefken aan de andere kant van de weg.

Derde onderpand

"En perceel weye, groot 2 gemeten, 150 roeden, gelegen ten lage aan de Paardenberg in Ossendrecht". Dit is het bekende perceel weiland, dat ook terugkeert bij het Klein en Nieuw Hoefken.

De verkoping van deze laatste twee percelen, waar het in 1820 allemaal om draaide, vond later plaats dan de meeste andere burgerlijke goederen, omdat de kerkelijke en kloostergoederen door hun onteigening besmet waren, en de katholieken zich in het begin een beetje heler voelden bij de aankoop van kerkelijke goederen.

Deze akte eindigt weer met: "tot meerdere securiteit van den Heer en Vrouwe (Vermeulen) tot een generaal onderpand te stellen alle hare meubelen goederen, bouw- en melkgereedschappen, paarden, runderen en ander vee, granen te velden of andere gewassen in de schure of op solder. Niets daarvan uytgesondert en benevens hunne personele verdere goederen".

De oud-burgemeester was dus niet zo'n klein beetje bang voor zijn centen.

Het is misschien wel aardig om de getuigen te vermelden.

Dit waren Johan Velkgen, meester kleermaker en Peter Jan Vervloet, broodmaker van stiel en beiden wonende "onder deser gemeente, als getuigen welke deze met mij Notaris hebben getekend. Uitgesondert beide comparante debiteuren (Christiaan Janssen en zijn vrouw Anna M. Musters) die op onze gedane aanvraag hebben gedeclareert (gezegd) niet te kunnen schrijven of tekenen, doordien zij het zelfe niet hebben geleert".

Einde van de akte.

De vader van Christiaan Jansen was ook een Christiaan en afkomstig uit Halsteren. Hij was eerst gehuwd met mevr. Willemsen en later met mevr. Ketelaars, allebei afkomstig uit Ossendrecht.

De koper Christiaan Jansen, geb. 1763, en Anna Maria Musters, krijgen drie kinderen: Jacobus 1803, Dimphina 1805 en de jongste zoon, weer een Christiaan 1808.

Deze laatste Christiaan wordt de nieuwe stamhouder aan de Ossendrechtseweg en huwt met Maria Catharina de Keijzer. Ze krijgen twee zoons, Felix 1847 en Petrus Ludovicus 1848.

Ook verblijft er dan nog een Petronella Koolen op de hoeve en hebben ze als personeel Gerardus Hussaert en Jacobus van de Velde, respectievelijk 14 en 9 jaar in dienst.

We volgen nu Petrus Ludovicus Jansen. (1898)

Hij moest als boerenknecht gaan werken op de hoeve Calfven en is in 1878 gehuwd met Louisa Brouwers, die een dochter was van Geert Brouwers en Ida Jacobs.

Geert Brouwers was rentmeester en boer op de hoeve Calfven; zijn vrouw was afkomstig van de Berghoeve op Calfven.

De vader van Geert Brouwers kwam uit Halsteren en was gehuwd met Marie Anna de Bie en bewoonde aldaar de bekende hoeve "het Lindeke".

De Brouwers' waren afkomstig uit Nieuw-Vossemeer. Voor die tijd uit de achterhoek van Wouw (tegen Nispen) en nog vroeger, in de 17^e eeuw, uit Essen (B).

Terug naar Petrus L. Jansen en zijn vrouw Louisa Brouwers.

Op de hoeve Calfven worden acht kinderen geboren.

Na de dood van zijn vader Christiaan in 1880, het vertrek van zijn moeder Marie Catharina de Keijzer, en van zijn broer Felix in 1884 naar Wommelgem (B) komt "ons Hoefke" aan de Ossendrechtseweg leeg te staan.

In 1887 wordt P.J. Jansen voor ¼ deel eigenaar van de hoeve en komt hij terug naar zijn geboorteplek aan de Ossendrechtseweg, samen met zijn vrouw Louisa en hun acht kinderen. In 1894 wordt hun negende kind, Adrianus H.G. Janssen, als enige aan de Ossendrechtseweg, geboren.

Door de toen 8 jarige Adrianus wordt in 1892 de gevelsteen gelegd, welke nog altijd te zien is naast de voordeur. Adrianus wordt, zoals het toen in een goed boerengezin betaamde, kapelaan en later pastoor.

Twee maanden na de dood van zijn vader Petrus in 1909 (60 jaar) trouwt de oudste zoon Alf. Jansen (geb. 1879) met Mathilde Koch uit Zandvliet (B) en neemt het heft van het boerenbedrijf in handen.

Zijn moeder, Louisa Brouwers, sterft in 1912, 54 jaar oud.

Alfons Jansen bestiert tot ± 1940 de boerderij, waarna hij wordt opgevolgd door zijn zoon Jacques Jansen. Deze geeft hem in 1976 weer over aan zijn zoons Fonny en Kees Jansen. Waarbij we bij de laatste bewoners zijn aangeland; de fam. Jansen-Vermeulen.

Of de wisselstok nog zal worden overgegeven aan zijn zoon Joost Jansen zal de tijd nog moeten leren.

Zo komen we na zo'n ruim 400 jaar boeren op het Klein of Nieuw Hoefken te Calfven en kunnen we de conclusie trekken, dat het boeren de eerste 250 jaar moeilijker geweest zal zijn dan de laatste 200 jaar. Buiten de Van Brecht's (1623-1670) ziet men dat aan de korte tijd dat men de hoeve bewoonde, en werd het weer door anderen geprobeerd. Men moest ook altijd wat bijsappelen bij de eigenaar van het klooster van Huijbergen om het hoofd boven water te houden.

Na 1790, met de komst van de Jansen's, blijft de boerderij generaties lang in deze familie. Dat er toen periodes van welvaart geweest zijn, blijkt wel uit de vondst die Kees Jansen dit voorjaar deed, bij het aanleggen van een drainage rond zijn woning. Hij stuitte toen op $\pm 1\frac{1}{2}$ mtr. diepte op een totaal weggeroeste krat met daarin 21 flessen wijn. De flessen zijn waarschijnlijk uit de periode 1850-1900, maar omdat men vroeger de flessen vaak hergebruikte, zou de wijn ook wel uit de periode 1900-1925 kunnen zijn.

De amateur-archeoloog blijft altijd zoeken naar wat de reden van het verstoppertje zou kunnen zijn, want de beste manier om wijn niet zuur te laten worden, is toch hem tijdig op te drinken.

Maar misschien wist Piet Brouwers daar meer van. Piet was n.l. van 1903-1913 drankhandelaar en uitbater van café "de Vier Winden" te Bergen op Zoom. Heeft hij bij zijn vertrek uit "de Vier Winden" (hij werd n.l. boer op de hoeve in de N. Zuidpolder, later Piet Willemsen), de flessen meegenomen en ze begraven in de tuin van zijn zuster Louisa? Met de oorlogsdreiging (1914-1918) in het verschiep wilde hij op deze manier misschien toch nog een aantal flessen (mis)wijn voor mijnheer pastoor veilig stellen, want Adrianus Jansen zal toen al een eind op weg geweest zijn kapelaan te worden.

Het blijft gissen, maar enkele gevonden flessen bevatten o.m. een Bourgondische wijn, terwijl op anderen een stempel van de Bredase Drankenhandel voorkwam.

Toch een mooi stapeltje flessen (mis)wijn!

Tevens stuitte Kees Jansen tijdens zijn werkzaamheden op bewijzen van oude bewoning, in de vorm van een 17^e eeuwse fundering, en de bodem van een prachtige vroeg-Delftse schotel, met loodglazuur op de achterkant, welke dateert uit de tweede helft van de 17^e eeuw.

Op het einde van mijn verhaal moet ik nog opmerken dat na zo'n 420 jaar de voorin genoemde percelen in 't laag van Hoogerheide en Ossendrecht in de buurt van de Paardenberg tot vorig jaar altijd verbonden zijn geweest met het Klein Hoefke. Deze percelen zijn nu in het bezit gekomen van Natuurmonumenten, en is aan deze verbondenheid dus een einde gekomen. Men zou bijna kunnen zeggen: men heeft het van de natuur afgenomen (na inpoldering) en men geeft het weer terug aan de natuur. Wat met de landbouw-overproductie soms nog niet zo'n slechte zaak is. Zie maar wat een prachtig wandelpad er door dit gebied loopt.

Hoogerheide, december 1996.

Eugène Jansen.

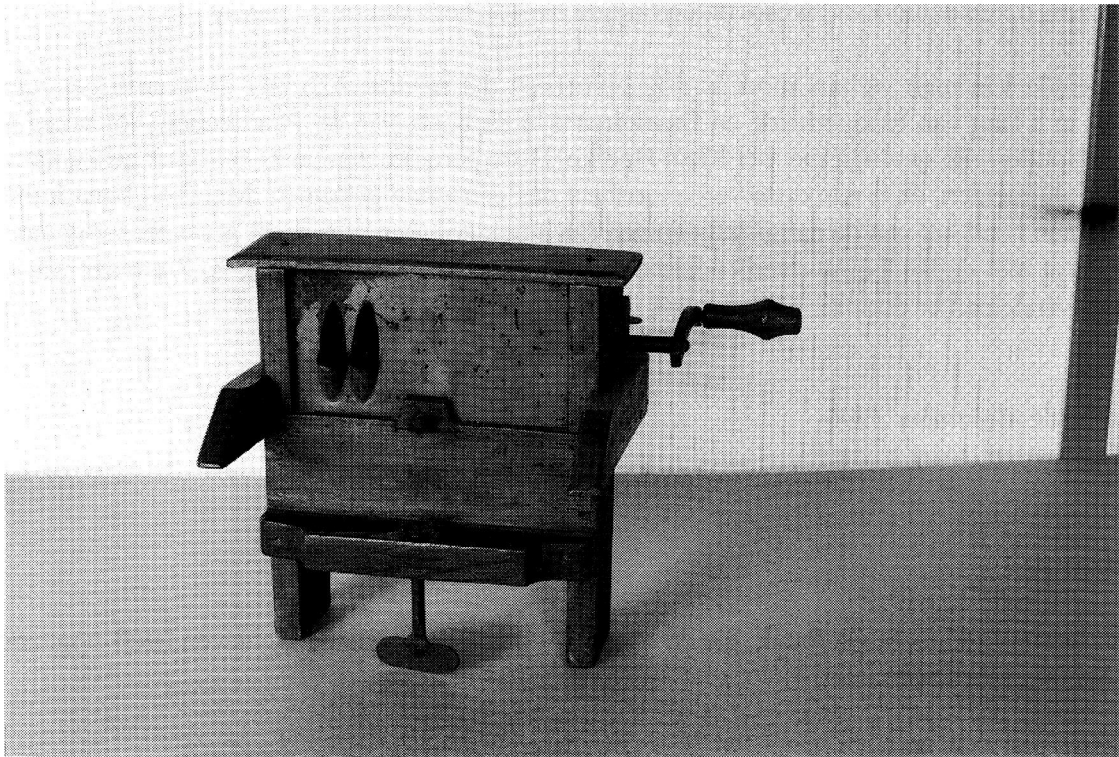
Bronnen:

Ik dank hierbij Egidius Suijkerbuijk, die dit alles voor mij in de volgende archieven heeft opgezocht en uit het oud schrift vertaald:

- Rijksarchief Den Haag.
- Archief klooster van Huijbergen.
- Gewestelijk archief Zevenbergen.
- Gemeentelijk archief Ossendrecht.
- Kadaster Breda.

- 18e Eeuwse plattegrond Hoogerheide met Klein Hoefken.

WELKE VOORWERPEN WORDEN HIER GETOOND?

Welke voorwerpen worden hier getoond?

Weet u het antwoord, laat het dan aan een van de redactie-leden weten.

Misschien heeft u ook een bijzonder voorwerp liggen?
Maak er s.v.p. een foto van en wij plaatsen hem graag.

WOENSDRECHT ROND 1844 IN SOCIAAL-ECONOMISCH OPZICHT

In de eerste helft van de vorige eeuw vertrekken de Slovens uit de gemeente Woensdrecht. Dat kan toeval zijn, de werkgelegenheid zal een rol gespeeld hebben, maar ook een eventueel slecht sociaal klimaat in de gemeenschap kan een factor zijn die migratie gestimuleerd heeft. Vandaar mijn onderstaande onderzoek.

Zoals uit het onderstaande verslag blijkt, wordt zo'n veronderstelling, dat Woensdrecht een inhomogene gemeenschap was, weersproken.

De sociale leefomgeving van de bewoners van de gemeente Woensdrecht in het midden van de vorige eeuw, nam waarschijnlijk een betere dan gemiddelde plaats in ten opzichte van andere West-Brabantse gemeenten. Daar is een aanwijzing voor te vinden in de verdeling van de belastingaanslagen.

Ook toen was het zo dat de rijkere, de aanzienlijken, meer belasting werden geacht te betalen dan de gewone burger. Als er sprake is van een situatie met weinig zeer "rijken" en veel meer "minder bedeelden", zal dat gepaard gaan met een sociale ongelijkheid, die diepe sporen in de gemeenschap maakt.

De gemeente Woensdrecht nam, wat dit aspect betreft, een gunstige positie in. Dat is af te leiden uit verschillende bewerkingen van belastinggegevens. Die gegevens zijn ontleend aan C.M.M. van Caulil (red.) en anderen: Bestuurders bestudeerd; Gulden Roos 1990-1.

De vertaalslag van kille belastingcijfers naar gevoelens van sociale gelijkheid, is zeker voor die periode goed verdedigbaar.

Momenteel is belasting een zaak tussen overheid en belastingplichtige; eigenlijk aan de openbaarheid onttrokken, met belastinggrondslagen, die met allerlei vernuftige constructies omzeild worden.

In die tijd was "aanzien" op zich een grondslag, en, of de overheid dat goed interpreteerde bij de belastingheffing, was voor sociale controle vatbaar; niet alleen via het achterklapcircuit van de relatief kleine gemeenschappen, maar ook omdat belastingkohieren openbaar waren en het betalen van belasting voorwaarde was voor kiesrecht.

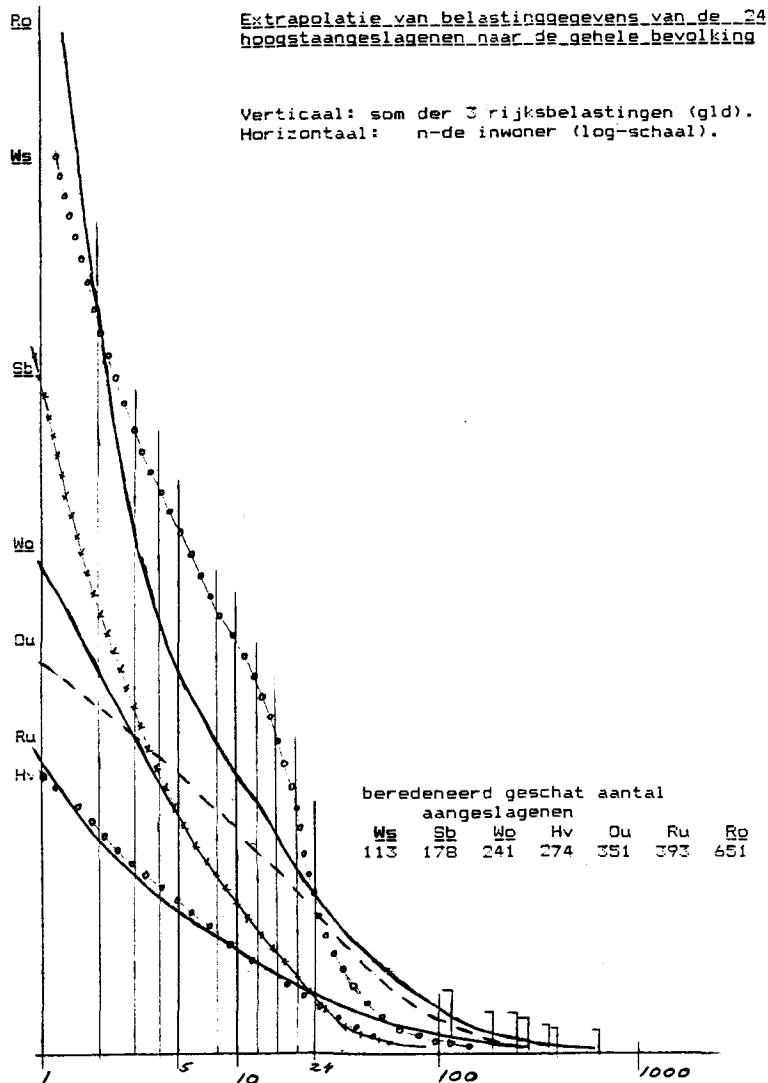
In de grafiekenbundel van de figuur op de volgende bladzijde, zijn uitgezet de bedragen van rijksbelastingen, die elke inwoner betaalde. De belastingbetalers zijn van links naar rechts gerangschikt, op volgorde van hoogte van belastingbedrag. Zo ontstaat een beeld van de verdeling van die belastingbetalers in de onderzochte gemeenten.

In de bundel van zeven grafieken is een tweedeling zichtbaar: een "vlakke" verdeling bij Oudenbosch (Ou), Rucphen (Ru) en Hoeven (Hv). De vier overige, steilere grafieken, behoren bij de gemeenten Woensdrecht (Wo), Roosendaal (Ro), Standaarbuiten (Sb) en Willemstad (Ws). Daarvan is Willemstad weer een uitschieter, vanwege het onregelmatige verloop.

Afgeleid van de grafieken, afhankelijk van de steilheid ervan, is over de zeven gemeenten een rangordening qua "sociale gelijkheid" te maken: Ru - Hv - Ou - Wo - Ro - Sb - Ws.

De gemeente Woensdrecht neemt de middelste positie in.

Opvallend is dat deze ordening grosso modo verloopt van gemeenten op zandgrond naar die met meer poldergrond. In de eeuw, voorafgaand aan 1844, heeft een forse migratie plaatsgevonden, onder andere van zand naar klei. Zijn de gemeenschappen op de zandgronden gelijkvormiger dan de in sociaal opzicht jongere gemeenschappen op de kleigronden?

Om een gevoel te krijgen voor de "sociale gelijkheid" is ook een andere benadering gemaakt. Niet iedereen betaalde belasting; onvermogenen haalden de drempel niet en waren vrijgesteld. De kloof tussen arm en rijk is minder scherp, naarmate die rijkere, (zoals in dit kader de belastingbetalers beschouwd worden), minder belasting betalen. Zo'n laag gemiddeld aanslagbedrag telt dan des te meer, als de belastingbetalers relatief met velen zijn. Juist dat was in de gemeente Woensdrecht het geval.

Zoals blijkt uit onderstaande tabel, is Woensdrecht koploper met relatief veel betalers. Het aantal aangeslagen ten opzichte van alle inwoners.

Gem.:	Wo	Hv	Sb	Ru	Ou	Ro	Ws
% :	19	16	16	13	13	11	6

Een rangordening naar de gemiddelde aanslag in 1850 van de hoofdelijk aangeslagen is:

Gem.:	Ru	Wo	Hv	Ro	Ws	Ou	Sb
<i>f</i> :	7,4	7,6	7,7	8,6	10,8	11,4	12,5

Ook dan scoort Woensdrecht hoog; de aangeslagenen zij veelal arm.

Totaalconclusie is dan ook, dat de gemeente Woensdrecht, vergeleken met andere West-Brabantse gemeenten rond 1844, een bevolking had met weinig onderlinge verschillen.

DE SPAANSE GRIEP

De zeer besmettelijke en doordringende ziekte, die bekend is onder de naam "griep", heeft al sinds de oudste geschiedenis mensenlevens aangetast.

Epidemieën, die betrekking hebben op de ademhalingsorganen komen plotseling op en heersen gedurende enkele weken, om dan weer net zo onverwacht te verdwijnen als ze gekomen zijn.

Een zo'n epidemie werd reeds voorspeld door Hippocrates in 412 voor Christus.

In de 19e eeuw is er in zoverre duidelijkheid over deze geheimzinnige ziekte dat men in staat is enkele vaste kenmerken te beschrijven:

- Ten eerste komen epidemieën relatief veelvuldig voor, maar wel op zeer onregelmatige tijden. Soms verdwijnt de ziekte ineens voor een heel lange periode.
- Ten tweede kan de aard van de epidemieën variëren, doch meestal stierf men er vroeger aan.
- En ten derde kwamen veel epidemieën, zoals die van 1781 en 1830, uit Azië en breidden zich van daar uit naar Rusland.

Terwijl de griep door de eeuwen heen vele miljoenen mensen heeft doen sterven, was de ziekte in 1918-1919 er wel een van de ergste graad.

De Spaanse griep, zoals deze ziekte genoemd wordt, had niet alleen tot gevolg dat er tussen de twintig en veertig miljoen slachtoffers vielen, maar het veranderde zelfs de loop van de geschiedenis.

Generaal von Ludendorff, opperbevelhebber van het keizerlijke Duitse leger, gaf de schuld van de mislukking van het Marne-offensief niet aan de aanvoer van verse Amerikaanse troepen, maar de oorzaak lag eerder bij de verminderde kracht van het Duitse leger, tengevolge van de Spaanse griep. Alle legers in Europa waren aangetast door deze ziekte: zelfs 80% van de Amerikaanse oorlogsslachtoffers is gestorven aan deze ziekte.

De rampzaligheid van de Spaanse griep, die twee jaar heerste, heeft het onderzoek naar de oorzaak in hoge mate gestimuleerd.

Eind jaren '20 toonde Richard Shope aan dat de varkenspest overgedragen kon worden door middel van slijm, en hiermee suggereerde hij dat de oorzaak een virus was.

In 1933 heeft men in Engeland voor het eerst een virus kunnen isoleren van het menselijk lichaam. Achteraf heeft men ontdekt, dat het virus, wat de Spaanse ziekte overbracht, overeenkomsten vertoonde met het virus van de varkenspest.

Dit virus heeft in 1977 opnieuw de kop opgestoken. In de medische wereld heet dit virus H1N1.

In het vervolg op de omschrijving van de "griep" in het algemeen, heb ik enkele impressies gevonden betreffende de specifieke "Spaanse griep", toentertijd ook wel de "Spaansche ziekte" genoemd.

Anno 1918.

Wereldoorlog I werd een uitputtingsslag, niet alleen voor soldaten maar ook voor de burgers. Er was voedselgebrek in heel Europa. Koude, vervuiling en ziekte maakten de mensen alsmaar zwakker.

Tot overmaat van ramp brak een hardnekkige griep-epidemie uit: de Spaanse griep genaamd. De mensen waren er niet tegen bestand en de medici stonden ook hier weer machteloos. Vele miljoenen zijn eraan gestorven. Die er mee besmet werd, daar kreeg de dood de overhand. Ook zuster Mariëta, omschreven in Tijding 1986-3, werd ermee besmet en is eraan gestorven.

Uit de dagbladen in 1918.

Dagblad van Noord-Brabant, De Maasbode, De Telegraaf, de volgende berichten:

- "Te Lieshout doet zich een geval van de Spaansche ziekte voor....
Ook te Eindhoven zijn meerdere gevallen van Spaansche ziekte geconstateerd, o.a. op de fabrieken der fa. Philips aldaar."

Men meldt van de grens aan De Maasbode:

- "Het zo in hevige mate heerschen aan Spaansche ziekte in Duitschland, is oorzaak, dat honderden Nederlandsche arbeiders, werkzaam in Duitschland, uit vrees voor besmetting naar un woonplaatsen terugkeren."
"Bij Krupp in Essen zijn niet minder dan 1600 arbeiders door de ziekte aangetast."
"Bij het garnizoen in Assen zijn reeds 295 militairen door de Spaansche griep aangetast.
Donderdagavond bedroeg het aantal militaire patiënten in Amersfoort 27.
Om het weerstandsvermogen te sterken wordt zoveel mogelijk melk toegediend."

Men schrijft aan De Maasbode:

- Te oordelen naar de sterfgevallen onder de arbeiders uit Lonneker, werkende in Essen, is de Spaansche ziekte zeker niet van zoo onschuldige aard, als men in Duitschland wil doen voorkomen. Reeds zijn in Lonneker drie arbeiders aan de ziekte bezweken, terwijl in Glanerburg eenige personen zijn aangetast, wier toestand zeer ernstig is."
"Door de Centrale Gezondheidsraad worden tegen de Spaansche griep maatregelen voorgeschreven, als: reinheid op het lichaam, op kleding en bewoning, direct geneeskundige hulp inroepen. Ook moet het volgende in acht genomen worden: laat dag en nacht verse lucht binnenstromen, ook in inrichtingen als scholen, kantoren, werkplaatsen, kazernes, fabrieken, enz., ook in verversingslokalen, trams treinen, enz.. Alleen verse lucht kan de smetstof verdrijven. Stof op vloeren e.d. moet men met vochtige dweilen opnemen, of een zuig-toestel gebruiken. Wegens besmettingsgevaar van persoon op persoon is het gewenscht aanraking met licht ongestelden te vermijden."

De Telegraaf bericht:

"In verband met de Spaansche ziekte in de Deutsche kolendistricten ondervindt de toevoer der voor ons land bestemde 7000 ton steenkolen, op aflevering der 50.000 ton, vertraging, zodat de aanvoer per dag belangrijk minder zal zijn dan aanvankelijk is overeengekomen."

Wat betreft het eerder in dit artikel omschreven bericht, dat de oorlog 1914-1918 in feite door toedoen van de Spaanse griep is beëindigd, laat ik u nog even een krantebericht van 18 juli 1918 ter indruk volgen:

De Amerikaansche troepen in Europa:

- "De parlementaire secretaris van het Engelsche ministerie voor Scheepvaart deelt mede, dat het aantal Amerikaansche militairen, hetwelk van de Verenigde Staten naar Europa was overgebracht bedroeg: in April 117.212, waarvan 50.084 in Britsche schepen vervoerd werden; in Mei waren de getallen respectievelijk 244.545 en 145.210, gezamenlijk waren dat 638.929 en 330.956, het totaal aan Amerikaansche militairen".

Heeft u nu niet de buik vol van "griep"? Ik wel!

Desondanks vind ik de hierna volgende feiten toch nog het vermelden waard.

1-6-1918. Na de constatering op 27-5-1918 van een geheimzinnige ziekte, waren er te Madrid 120.000 mensen door z.g.n. "hooikoorts" aangetast, Ook de paarden van de cavalerie kregen de symptomen van deze ziekte. In Cartagena leden alle matrozen aan dezelfde ziekte.

4-6-1918 Zweden werd geteisterd door een "gezwelziekte": m.n. de steden Stockholm en Malmö. Opzwellling van de huid en verlamming van de spieren waren hier de kenmerken. Vermoedelijk had men hier te maken met de "Spaansche ziekte".

5-6-1918 Men dacht dat de ziekte een goedaardig karakter had. Toch verspreidde deze zich zo snel, dat 30 tot 40% van de mensen in grotere instellingen ziek werd. In de eerste tien dagen liep het aantal sterfgevallen op tot ruim 700.

5-7-1918 In Londen werden 20.000 kinderen ziek. Dit leidde tot sluiting van alle scholen in deze stad.

18-7-1918 Ook in het Nederlandse leger begon de griep toe te slaan. Diverse hospitalen lagen vol zieken.

26-7-1918 Sluiting van de meeste scholen te Amsterdam en Nijmegen. Volgens de verhandeling van A.A.J. Quanjer over "De griep in Nederland 1918-1920", was de epidemie in Nederland minder ernstig dan werd beweerd. In juli en augustus waren er in het leger 43.000 zieken. Onder de rest van de bevolking was dit aantal zeker vijftien maal zo hoog. Er werden in deze periode "slechts" 815 sterfgevallen gemeld. Het platteland werd meer geteisterd dan de steden.

In Noord-Brabant b.v.:

Dongen:	op 7482 zieken	90 sterfgevallen.
Den Dungen:	op 1647 "	27 "
Herpen:	op 1793 "	19 "
Lierop:	op 984 "	10 "
Oud-Leusden:	op 1015 "	17 "
Vlierden	op 681 "	8 "

Is gemiddeld meer dan 1%.

In de grote steden was dit aanmerkelijk minder:

Amsterdam 2,1 sterfgevallen per duizend zieken.

Rotterdam: 2,4 " per " "

Den Haag: 1,7 " per " "

Zouden die verschillen iets met hygiëne, voorlichting, e.d. te maken gehad hebben?

Over 1918-1920 was het gemiddelde griep-sterftcijfer landelijk gezien: 2,8 per duizend ziektegevallen.

In ons "Zuidkwartier" is moeilijk te achterhalen, wie in deze periode aan de Spaanse griep gestorven zijn. Laat ons ervan uit gaan dat dit ook ruim 1% was, zoals in genoemde Brabantse dorpen. Bijna zeker is wel, dat er enige tientallen mensen het slachtoffer zijn geworden van deze griep-epidemie. Menig lezer onder u, zal zich zeker nog wel een bloedverwant of kennis herinneren, die hieraan gestorven is.

Triest moet het zijn geweest, dat twee zusjes, 16 en 18 jaar oud, uit het gezin van M. Leijs van het Hageland te Ossendrecht aan deze ziekte zijn overleden.

Ossendrecht, december 1996.

Dick Adriaansen.
Piet de Ridder.
Adrie Kools.

Bronnen:

- Influenza Viruses. Brian R. Murphy en Robert C. Webster.
- Dagblad van Noord-Brabant 1918-1920
- Dagblad De Zoom 1918-1920.
- De Maasbode 1918.
- De Telegraaf 1918.
- Katholieke Universiteit Nijmegen.
- Mevr. Dien Musters.

GENEALOGISCHE KRONIEK

door Marcel Moors

Het is de redactie van "Tijding" bekend, dat bij veel leden van onze Heemkundekring niet alleen belangstelling bestaat voor de streekgeschiedenis in het algemeen, maar dat velen ook geïnteresseerd zijn in de verrichtingen van zijn of haar persoonlijke voorouders. Ze zoeken antwoorden op vragen als: wie waren mijn voorouders?, waar kwamen zij vandaan?, wat deden zij voor hun beroep en waar woonden zij?

Om dit te weten te komen is genealogisch onderzoek nodig.

Het is om deze reden dat de redactie de, door ons zeer gewaardeerde, medewerking heeft gevraagd van de heer Marcel Moors. Iemand, die reeds jarenlang genealogisch onderzoek doet en dientengevolge de beschikking heeft over een groot aantal, bijna kant en klare stambomen van families uit onze Zuidwesthoek.

Omdat alle facetten van heemkunde in "Tijding" hun plaats moeten kunnen krijgen, is besloten om de genealogische bijdrage te beperken tot het publiceren van enkele, willekeurig gekozen, stambomen per keer. Let wel: geen volledige zogenaamde kwartierstaten, (deze bevatten namen van alle voorouders, ook van de moeders) maar een weergave van een stamboom in directe lijn. Ze zijn door ons bedoeld als een leidraad voor eventueel verder onderzoek. Niet alleen voor direct betrokkenen, maar ook voor verwanten en andere geïnteresseerden.

Bronnen :

- Doop-, trouw- en begraafboeken van vóór 1811.
- Geboorte-, Huwelijks- en Overlijdensregisters Burgerlijke Stand vanaf ± 1811.
- Bevolkingsregisters vanaf ± 1830.
- Streekarchieven Zevenbergen, Etten-Leur, Prinsenbeek, Oosterhout, Heusden, Eindhoven.
- Gemeente-archieven Bergen op Zoom, Roosendaal, Breda, Rucphen, Tilburg, 's-Hertogenbosch, Rotterdam, 's-Gravenhage.
- Gemeente-archieven Antwerpen, Essen, Kalmthout, Wuustwezel.
- Rijks-archieven 's-Hertogenbosch, Middelburg, 's-Gravenhage.
- Rijks-archieven Antwerpen, Gent.
- Centraal Bureau voor Genealogie, 's-Gravenhage.
- Frans Buijssen, "Familiestambomen, 1660 - 1800".
- Nederlands Repertorium van Familienamen, Meertens Instituut voor Dialectologie, Amsterdam.

CLOOTS

Anna Catharina

-zoon **Adrianus** natuurlijk kind, geb. 1835 Kapellen (B), arbeider, overleden 7-3-1922 Putte, 88 jaar,
huwde 5-1-1867 Putte **Isabella van Beeck**, geb. 5-6-1845 te Putte, overl. 22-10-1923 Putte, 78 jaar, dochter van Andreas Franciscus van Beeck, boswachter geb. te Putte en Petronella van Ginderen, geb. Kalmthout (B).
Kinderen: Petrus Josephus *1887.

-zoon **Petrus Josephus**

huwde geb. 6-12-1887 Putte, grond- en polderwerker,
16-6-1909 Woensdrecht **Anna Catharina van Loon**, geb. 24-8-1889 te Woensdrecht, dochter van Petrus Jacobus Cornelis van Loon, arbeider, geb. te Essen (B) en van Anna Cornelia van Ginderen, geb. Woensdrecht.
Kinderen: Adrianus *1909, Petrus Jacobus Cornelis *1911, Petrus Cornelis *1913, Johannes Baptist *1915, Maria Petronella *1916, Adriana Cornelia *1920, Isabella Louisa *1923, Johanna Catharina *1926 en Petrus Alphonsus *1928.

-zoon **Petrus Jacobus Cornelis**

huwde geb. 19-9-1911 Woensdrecht, landarbeider,
7-10-1936 Woensdrecht **Dimphina van Oevelen**, geb. 3-10-1918 Woensdrecht, dochter van Bernardus van Oevelen arbeider/landbouwer, geb. Woensdrecht en Anna Maria Catharina Broekhoven, geb. Woensdrecht.

Bij de volkstelling, gehouden in 1947, kwam de naam **CLOOTS** als volgt voor:

Provincie Gelderland:

Druten 1x
Nijmegen 1x

Provincie Zuid-Holland:

Rotterdam 1x

Provincie Noord-Brabant:

Bergen op Zoom 11x
Huijbergen 2x
Klundert 1x
Ossendrecht 10x
Putte 12x
Woensdrecht 58x

Provincie Noord-Holland:

Anna Paulowna 1x
Wieringen 4x

Provincie Limburg:

Maastricht 1x
Eijgelshoven 1x
Geleen 9x
Heerlen 2x
Hoensbroek 1x
Klimmen 14x
Nuth 2x
Schimmert 1x
Schimmen 3x
Sittard 1x
Valkenburg 1x
Wijnanstade 1x

DANEN

Adrianus

huwde 1-7-1782 **Catharina de Bruijn**, geb. Steenbergen, arbeidster, dagloonster.

-zoon Pieter

geb. 10-3-1789 Steenbergen, overl. 6-4-1829 Steenbergen, 40 jaar, arbeider-winkelier-bierbrouwersknecht,

huwde 31-1-1815 Steenbergen, **Anna Cornelia Baeten**, geb. 7-9-1796 Steenbergen, overl. 10-6-1820 Steenbergen, 23 jaar, dochter van Pieter Baeten, dagloner en Antonetta van Zomeren, arbeidster.

huwde tweede keer 11-4-1822 **Cornelia de Bruijn**, Steenbergen, geb. 1794 Rucphen, overl. 11-8-1884 Steenbergen, 90 jaar, arbeidster, dochter van Gerard de Bruijn, arbeider en Henrica Boeren, later hertrouwd met Adriaan Vermeulen, geb. Steenbergen, die weer weduwnaar is van Dimphna Dingemans, geb. Steenbergen.

-zoon Govert

geb. 12-10-1816 Steenbergen, overl. 14-9-1861 Steenbergen, 44 jaar, arbeider-landbouwersknecht,

huwde **Anna Catharina van Wijk** geb. 1-9-1821 Huijbergen, overl. 19-12-1894 Ossendrecht, 73 jaar, arbeidster, dochter van Johannes van Wijk, linnenwever, geb. Huijbergen en Anna Catharina Kools, arbeidster, geb. Essen (B).

Kinderen: Anna Cornelia *1843, Anna Catharina *1845, Pieter Jan *1849, Maria Cornelia *1853, Adriaan *1859, Anna *1860 en Godefridus *1862.

dochter Anna Cornelia

geb. 1-9-1843 Steenbergen, overl. 5-2-1929 Ossendrecht, 85 jaar, arbeidster-herbergierster van "Meerzicht", huisno E10,

huwde 13-7-1876 Huijbergen, **Adriaan Huijgens**, geb. 7-3-1846 Steenbergen, overl. 14-12-1900 Utrecht, arbeider-boswachter, zoon van Cornelis Huijgens, geb. Steenbergen en Anna Maria Zwijters, arbeidster, geb. Steenbergen, weduwnaar van Aldegonda Wuijts, geb. Woensdrecht. (6 kinderen Huijgens-Danen)

Kinderen: Petrus Johannes *1871, Godefridus *1874, Anna Catharina *1877, Cornelis *1878, levenloos meisje 1880, Adriana Suzanna Catharina *1885, Johanna Maria Cornelia *1890, Petrus Johannes *1894.

-zoon Godefridus

natuurlijk kind, geb. 22-8-1874 Huijbergen, overl. 25-8-1957 Bergen op Zoom, werkmansboswachter-onbezoldigd rijksveldwachter, huize "Meerzicht" huisno E10,

huwde 21-11-1898 Ossendrecht, **Maria Helena Dimphna de Dooij**, geb. 12-10-1878 Ossendrecht, overl. 25-1-1958 Schoten (B), dochter van Francus de Dooij, arbeider-landbouwer geb. Ossendrecht en Lucia den Ouden, geb. Steenbergen.

Kinderen: Johanna Maria Lucia *1900, Petrus Johannes Franciscus *1903, Petrus Johannes *1907, Cornelia Maria Sophia *1909, Adriana Suzanna Catharina *1913.

-zoon Petrus Johannes

geb. 10-7-1907 Ossendrecht, arbeider,
huwde 12-9-1933 Ossendrecht **Jeannette van Oevelen**, geb. 30-3-1912
Ossendrecht, dochter van Cornelis van Oevelen, veldarbeider, geb.
Ossendrecht en Sophia Maria Hugens, geb. Ossendrecht.
Kinderen: Josephina Frederica *1934 en Cornelis Dimphna Maria *1936.

-dochter Josephina Frederica

geb. 24-10-1934 Ossendrecht,
huwde **Alphonsus Petrus van Zundert**, geb. 25-4-1932 Woensdrecht, zoon
van François van Zundert, geb. Drongelen (bij Waalwijk), land-
veldarbeider en Johanna de Vreng, geb. Zuylen.

Bij de volkstelling in 1947 kwam de naam **DANEN** als volgt voor:

Provincie Overijssel:

Hardenberg 1x

Provincie Gelderland:

Arnhem 32x
Beuningen 1x
Doetinchem 1x
Ede 6x
Elst 1x
Gendringen 12x
Herwen en Aerdt 2x
Heumen 3x
Lochem 2x
Nijmegen 23x
Renkum 36x
Rheden 22x
Wageningen 7x
Wychen 1x
Wisch 6x

Provincie Utrecht:

Utrecht 12x
Amersfoort 1x
Hoenkoop 1x
Zuilen 1x

Provincie Noord-Holland:

Amsterdam 1x

Provincie Zuid-Holland:

's-Gravenhage 11x
Rotterdam 2x

Provincie Noord-Brabant:

Eindhoven 11x
Bergeyck 1x
Berlicum 17x
Breda 2x
Cuijk 2x
Diessen 1x
Den Dungen 1x
Etten 1x
Fijnaart 2x
Geldrop 3x
Haps 5x
Heesch 7x
Nistelrode 13x
Nuene 1x
Nuland 2x
Ossendrecht 1x
Oudenbosch 1x
Oud Gastel 48x
Putte 3x
Ravestein 8x
Roosendaal 45x
Schaijk 11x
Schijndel 1x
Steenbergen 13x
Uden 3x
Veghel 1x
Vught 6x

Provincie Limburg:

Nieuwenhagen 6x
Stramproy 1x
Ubach over Worms 8x

DEKKERS

- Johannes** overlijdt 2-10-1809 Steenberg-land, 36 jaar,
huwde **Adriana Heijnen**, overl. 13-6-1816 Steenberg.
- zoon **Adriaan** geb. 1-3-1803 Halsteren, overl. 21-12-1879 Wouw, 76 jaar, arbeider,
gepensioneerd soldaat,
huwde 29-11-1833 Wouw, **Petronella Suijkerbuijk**, geb. 10-5-1806 Wouw-
Heerle, overl. 4-6-1877 Wouw, 71 jaar, arbeidster-landbouwster,
dochter van Johannes Suijkerbuijk, landbouwer en Elisabeth Buijk.
- zoon **Johannes** geb. 5-8-1834 Wouw, karreman-landbouwer,
huwde 29-7-1873 Wouw, **Cornelia Deckers**, geb. 7-1-1848 Kalmthout (B),
dochter van Henricus Deckers en Anna Maria Backer.
- zoon **Cornelis** geb. 27-9-1873 Bergen op Zoom, arbeider-herbergier,
huwde 15-2-1900 Wouw, **Anna Cornelia Veraert** geb. 12-1-1880 Wouw,
dochter van Cornelis Veraert, geb. Wouw, tapper Nederlandse Vleet
en Sophia Dimphna Goossens.
Anna Cornelia Veraert is "Kee van Fien", later ook "Kee van Trapke Op".
Kinderen: Josephina Dimphna *1900, Johannes Cornelis *1903,
Adriana Cornelia *1905, Jacobus *1910, Dimphna Maria Magdalena *1912
en Franciscus *1917.
- dochter **Dimphna Maria Magdalena**
huwde geb. 11-3-1912 Huijbergen, overl. 28-3-1991 Roosendaal,
Heinrich Johann Corbeij, militair uit Limburg, overl. 14-4-1989
Roosendaal.

De naam **DEKKERS** kwam bij de volkstelling in 1947 zo vaak voor, dat vermelding achterwege blijft.

OVERBEEKE

Hendricus

huwde

Adriana van Doorn.

huwde

tweede keer **Catharina Klaassen.**

Kinderen: Marinus *1844 (van Van Doorn) en Johannes *1856 (van Klaassen).

-zoon Johannes

geb. 16-3-1856 Ossensisse, overl. Woensdrecht 24-12-1932, boerenknecht-vrachtrijder-landbouwer,

huwde

Johanna Koolen, geb. 20-11-1869 Woensdrecht, huisn. A79, arbeider, overl. 25-11-1950 Woensdrecht, dochter van Petrus Johannes Koolen, arbeider, geb. Woensdrecht en Johanna Clarijs geb. Halsteren.
Kinderen: Hendricus *1891, Maria Johanna *1892, Pieter *1893, Catharina Adriana *1895, Adriana Catharina *1896, Cornelis Adrianus *1897, Johanna Maria *1900, Sara Elisabeth, *1901, Cornelia *1902 en Johannes Marinus *1904.

-zoon Cornelis Adrianus

geb. 7-12-1897 Rilland-Bath, voerman-monteur-chauffeur, overl. 24-1-1962 Woensdrecht,

huwde

Petronella Johanna de Vos, geb. 11-8-1904 Borbeck (D), overl. na 1962, dochter van Ludovicus Johannes de Vos, koopman, geb. Woensdrecht en A.M. Sebrechts, geb. Ossendrecht.
Kinderen: Maria Johanna *1929 en Ludovicus Johannes *1930.

-zoon Ludovicus Johannes

geb. 6-9-1930 Woensdrecht, overl. 7-7-1989,

huwde

Nelly Koevoets.

De naam **OVERBEEKE** kwam bij de volkstelling in 1947 zo vaak voor, dat vermelding achterwege blijft.

DOELSTELLING VAN DE HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER".
opgericht 27 maart 1977.

De Heemkundekring "Het Zuidkwartier" is een vereniging zonder winstgevende of politieke oogmerken. Ze neemt ten opzichte van alle instanties een neutrale houding aan.

Haar werkterrein omvat het grondgebied der Zuidwesthoekgemeenten.

Zij stelt zich, met inachtneming van het bovenstaande, ten doel:

1. Het bevorderen van belangstelling op heemkundig gebied voor de omgeving door het geven van voorlichting, het organiseren van lezingen, cursussen, excursies, tentoonstellingen en andere evenementen.
2. Het beoefenen en ter kennis brengen van de regionale geschiedenis, genealogie, antroponymie, topografie, toponymie, geologie, bodemkunde, waterhuishoudkunde en geomorfologie.
3. Het vastleggen van dialecten, al dan niet overgeleverde verhalen, rijmen, uitdrukkingen, enz.
4. Het stimuleren tot het in stand houden van oude gebruiken, ambachten en folkloristische activiteiten.
5. Het ijveren voor het behoud van waardevolle landschappen en bouwwerken en cultuurhistorisch en heemkundig waardevolle zaken.
6. Het uitgeven van een periodiek aan haar leden en andere voorkomende publicaties.
7. Alles te doen of te bevorderen wat in een heemkundig kader te plaatsen valt.

SAMENSTELLING BESTUUR HEEMKUNDEKRING "HET ZUIDKWARTIER"

De heer L. Timmermans voorzitter
Dorpsstraat 55, 4634 TN Woensdrecht
Tel. 0164 - 612546

De heer L. van den Bergh onder-voorzitter
Aviolandalaan 29, 4631 RP Hoogerheide
Tel. 0164 - 613339, E-mail: kiwi@concepts.nl

Mej. M. Bastiaanse secretaresse
Tulpstraat 11, 4645 CS Putte interne zaken
Tel. 0164 - 602794

De heer J. Halters secretaris
Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht externe zaken
Tel. 0164 - 672854

De heer A. Mattheussens penningmeester
Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht
Tel. 0164 - 672662

Mevr. M. Beens-van Beeck bestuurslid
Koppelstraat 3, 4645 RD Putte
Tel. 0164 - 602581

De heer J. van Loon bestuurslid
Kon. Wilhelminastraat 22, 4641 GS Ossendrecht
Tel. 0164 - 672782

De heer P Meeuwisse bestuurslid
De Tulp 21, 4631 AJ Hoogerheide
Tel. 0164 - 613742

De heer A. van Veldhoven bestuurslid
Pottenbergen 6, 4641 HK Ossendrecht
Tel. 0164 - 674505

Contactadressen van de werkgroepen van de Heemkundekring "Het Zuidkwartier".

- 1 Heemschut** L. Timmermans , Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel 0164 - 612546.
- 2 Toponymie** A.J. Kools, Don Boscostraat 14,
4641 JP Ossendrecht, tel. 0164 - 673983.
- 3 't Kwartier** Mevr. M. Beens - van Beeck, Koppelstraat 3,
4645 RD Putte, tel. 0164 - 602581.
- 4 Distributie** J. Halters, Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854.
- 5 Archeologie** M. van Gink, Laagstraat 15,
4641 SP Ossendrecht, tel. 0164 - 672576.
- 6 Oude Handwerktechnieken** Mevr. V. Suykerbuyk-van Agtmaal,
Raadhuisstraat 114, 4631 NJ Hoogerheide,
tel. 0164 - 612536.
- 7 Zanggroep** A.A. Ots, de Wilg 31,
4631 DD Hoogerheide, tel. 0164 - 616020.
- 8 Redactieraad** L.F. van den Bergh (a.i.), Aviolandalaan 29,
4631 RP Hoogerheide, tel. 0164 - 613339.
Inleveren kopij: Stenenhoef 2,
4641 CH Ossendrecht, tel. 0164 - 672854.
- 9 Oude talen, gezegden,
spreuken, etc.** W. Groffen, Antwerpsestraatweg 129,
4631 RA Hoogerheide, tel . 0164 - 612441.
- 10 Evenementen** Bestuur.
- 11 Documentatie** P.J. van den Bussche, Kromstraat 3,
4631 KH Hoogerheide, tel. 0164 - 613374.
- 12 Kruidentuin** A.P. Princen, Burg. Moorsstraat 25,
4631 EC Hoogerheide, tel. 0164 - 620187.
- 13 Museum** L. Timmermans, Dorpsstraat 55,
4634 TN Woensdrecht, tel. 0164 - 612546
- 14 Fotografie** H. Verheggen, De Roos 7,
4631 AG Hoogerheide, tel. 0164 - 614459
- 15 Genealogie** A. van Veldhoven, Pottenbergen 6,
4641 HK Ossendrecht, tel. 0164 - 674505
- 16 Creatief** Mevr. C. Dingemans - Bogers, Molendreef 56,
4641 CX Ossendrecht, tel. 0164 - 672885

Het bestuur verwelkomt suggesties van onze leden voor eventuele andere werkgroepen.

INFORMATIE VOOR DE LEZER

"Tijding" is het periodiek van de heemkundekring "Het Zuidkwartier" en verschijnt 3x per jaar.

Losse nummers van "Tijding" zijn verkrijgbaar bij:

De heer P.J. van den Bussche,

Kromstraat 3,

4631 KH Hoogerheide.

Tel. 0164 - 613374.

De afleveringen tot en met 1995 kosten *f* 7,-- per stuk.

De aflevering 1996-3 kost *f*10,-- per stuk.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

Mevr. Bastiaanse,

Tulpstraat 11,

4645 CS Putte.

Tel. 0164 - 602794.

Nieuwe leden kunnen zich opgeven door middel van storting van de jaarcontributie ad *f* 25,--

ten name van penningmeester "Het Zuidkwartier" bij de Rabobank te Ossendrecht op nr.

14 05 21 436, of door middel van storting van *f* 25,-- op gironummer 276 04 67 ten name van Heemkundekring "Het Zuidkwartier", Aanwas 27, 4641 JE Ossendrecht.

Nadruk van, of overname uit "Tijding" van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen verboden.

De heemkundekring "Het Zuidkwartier" aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Op de voorplaat een fragment van
de kaart van Jacop van Deventer,
cartograaf 1512 - 1575, gecopieerd
met toestemming van de uitgever,
M. Nijhoff te 's-Gravenhage.

